

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2011

Daniela Ganobjaková

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**MOTÍV SLOBODY V DIELE
EXISTENCIONALISTICKÉHO FILOZOFA
(*Albert Camus*)**

Bakalárska práca

Študijný program:

Aplikovaná etika – etika profesijných činností

Školiace pracovisko:

Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky

Školiteľ:

prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.

Nitra 2011

Daniela Ganobjaková

ABSTRAKT

GANOBJAKOVÁ, Daniela: *Motív slobody v diele existencialistického filozofa, (A. Camus)*. [Bakalárska práca]

Daniela Ganobjaková – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta: Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky – Školiteľ prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár – Nitra: 2011, 50 s.

Bakalárska práca je zameraná na slobodu človeka v jeho existencii, schopného v prvom rade porozumieť sám sebe, ale aj svetu. Táto problematika je rozobraná z pohľadu čitateľky Camusových diel. Práca sa skladá zo štyroch kapitol, ktoré sú delené na podkapitoly. Prvá kapitola je zameraná na slobodu a konanie človeka, úzkosť človeka, vnútornú slobodu a slobodnú vôľu. V druhej kapitole sa venujeme existencializmu, predstaviteľom existencializmu, existencionálnym rozporom a zmyslu života. V tretej kapitole rozoberieme život A. Camusa a jeho diela „Mor“ a „Cudzinec“. V poslednej štvrtej kapitole a v jej jednotlivých podkapitolách sústreďujeme pozornosť hlavne na absurditu. Zaoberáme sa absurdným hrdinom Sifyfom, vzburou proti absurdite, absurdnými nárokmi človeka. Na záver túto prácu vyústime slobodou jednotlivca a spoločnosti.

Kľúčové slová: Sloboda. Existencializmus. Existencia. Absurdita. Človek.

ABSTRACT (AJ)

GANOBJAKOVÁ, Daniela: *The motive of freedom in work of existential philosopher, (A. Camus)*. [Bachelor work]

Daniela Ganobjaková – Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Philosophy: Department of general and applied ethics – Adviser: prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc. Level of qualification: Bachelor - Nitra: 2011, 50 p.

The bachelor thesis is centered on freedom of human in his existence, imprimis to understand himself and to world as well. This problem is analyzed by view of reader of Camus works. The thesis consists of four chapters, which they are defided into subheads. The first chapter is centered on freedom and observance of human, anguish of human, internal freedom and free motion. In the second chapter we apply to existencial, to representatives of existencial, to existencial contradiction and to reason of life. In the third chapter we will apply life of A. Camus and his works „Plague“ and „Foreign“. In the last chapter and also in its individual subheads we focus regard mainly on absurdity. We deal with absurd hero Sisyfo, rising against absurdity, by absurd rights of human. In conclusion of this thesis we will end in freedom of individual and companies.

Key words: Freedom. Existentialism. Existence. Absurdity. Human.

Obsah

Úvod	5
1 Sloboda a konanie človeka	7
1.1 Únik pred slobodou, podriadenie sa a dejinnosť	9
1.2 Skutočná sloboda v láske k človeku	12
1.3 Slobodná vôľa človeka	14
1.4 Úzkosť u človeka z nedostatku vnútornej slobody	16
1.5 Autentické bytie u človeka	17
2 Základné črty existencializmu	20
2.1 Hlavní predstavitelia existencializmu	20
2.2 Konfrontácia A.Camusa a J.P.Sartra.	22
2.3 Existencionálne rozpory v človeku.....	24
2.4 Polemizovanie o zmysle života.....	25
3 Moderný existencializmus a prínos Alberta Camusa	28
3.1 Život Alberta Camusa a postoj k sebe samému	28
3.2 Román „Mor“ očami čitateľa.....	31
3.3 Camusovo dielo „Cudzinec“	33
4 Absurdita v ľudskom živote	36
4.1 Absurdný hrdina Sifyfos	38
4.2 Vzburou proti absurdite	38
4.3 Absurdné nároky človeka v rovine „mat“	42
4.4 Technika alebo človek?	43
4.5 Sloboda jednotlivca a spoločnosti.....	44
Záver	47
Zoznam použitej literatúry	49

Úvod

Sloboda je v každom z nás. Je to vlastne duchovná vlastnosť, každý si na ňu nárokuje, lebo sa bojí neslobody. A len ten, kto zažil útlak, týranie si ju vie vážiť. Cieľom našej Bakalárskej práce je poukázať na dôležitosť slobody, ktorú môžeme dosiahnuť aj v láske k človeku a k obetovaniu sa pre iného, lebo skutočne milovať a mať rád ľudí okolo seba nám môže priniesť uspokojenie. A len v slobode a v autentickom zmysle si môže určiť zmysel svojho života. Zmyslom života, úzkosťou sa zaoberali existencialisti. My sme si vybrali práve ateistického existencialistu a filozofa Alberta Camusa. Prostredníctvom jeho diel sa budeme snažiť nazrieť na životy hrdinov a ich správanie sa v určitých životných situáciách, do ktorých ich Camus postavil. Práve cez jeho slobodu budeme môcť získať čo najviac skúsenosti.

Niekedy sa nechávame unášať svojou bezmocnosťou, a tým si zvolíme tú ľahšiu cestu. Bojíme sa vlastnej slobody, preto sa jej snažíme uniknúť, tým že sa radšej podriadime z vlastnému strachu. Podriadime sa niekomu mocnejšiemu a necháme ho za nás rozhodovať. Prežívame vlastnú existenciálnu úzkosť, s ktorou potrebujeme pomôcť, lebo sami ju nezvládame. A práve preto sme si zvolili túto tému, ktorá nás prinúti zamyslieť sa nad životom rovnako, ako sa zamýšľal aj Camus a iní filozofi.

Mnohí rezignujú na svoj život, a potom sa stretávajú s absurditou a beznádejou. Camus nám však neupieral právo na šťastie, ale tvrdil, že záleží predovšetkým na nás, ako sa zachováme v určitých situáciách.

V úvodnej kapitole budeme rozoberať práve slobodu, ale aj slobodnú vôľu človeka. Práve cez slobodnú vôľu sa rozhodujeme ako máme konať a ako sa máme zachovať v určitých situáciách. V úvodnej podkapitole sa budeme venovať autentickému bytiu, s ktorým človek ak ho vlastní, zostáva sám sebou. V druhej kapitole sa zaoberáme existencializmom a existenciou, ktorú môžeme nazvať aj vytrvalosťou, to znamená vytrvať a nevzdávať sa hoci akákoľvek krutosť nás stretne. Budeme sa venovať taktiež existenciálnym rozporom, s ktorými sa stretávame pri otázkach o zmysle života. Niekedy na úpätí svojich činov nám pripadá náš život stereotypný možno aj preto, že sme nenašli pravý zmysel vlastnej existencie. Všetci hľadáme bezpečie, istotu, zmysel a naplnenie, teda niečo, na čo by sa dalo spoľahnúť. Zidealizovali sme si osoby, v ktorých hľadáme bezpečie. Pútame sa na kariéru, na rodinu a na hmotné veci. So vzorcom strachu, zmätku, neslobody nemáme voľnosť pohybu a hlavne mysle. Prichádzajú na nás neurózy, ktoré znamenajú

neprijatie reality. Každý z nás trpí určitou formou neuróz, máme nejaké problémy, ktoré z niečoho vyvierajú. Náš život bez zmyslu je problémom a absurditou, ktorá ničí všetku nádej. A práve Camus mal potrebu pýtať sa na zmysel života. V tretej kapitole sa zoznámime s jeho životom aj s jeho tvorbou. Budeme rozoberať jeho významné diela „Cudzinec“ a „Mor“. Prostredníctvom týchto diel sa mu budeme snažiť porozumieť a správne zachytiť jeho odkaz. V poslednej kapitole rozoberieme absurditu, s ktorou sa dennodenne stretávame. Aj Camus v diele Mýtus o Sifyfovi zobrazuje absurdného hrdinu Sifyfa, ktorý zápasí s vlastným životom, nepoddáva sa, ale bojuje, hoci jeho údel je príkladom absurdity. Aj okolo nás sa dejú absurdné veci, ktorým netreba podľahnúť, ale vzbúriť sa, ako nás učil aj Camus v diele Vzbúrený človek.

Cieľom tejto práce je aj poukázať na problém moderného človeka pri realizovaní svojho života, a predovšetkým aj jeho prednosť pred technikou. Kde vždy v popredí stojí človek so svojimi túžbami a vášňami. Samozrejme, že dnešný slobodný človek má vysoké nároky po materiálnej stránke, pre ktoré človek stráca osobnú identitu a stretáva sa s absurditou. Táto honba za majetkom nás tak pohltila, že zabúdame na to, že nežijeme večne a všetko aj tak necháme tu na tomto svete. Nároky dnešného človeka sa neustále stupňujú, ale keď si položíme otázku. Dokedy bude naša náročnosť stúpať? Odpoveďou nám môže byť určitá katastrofa v podobe moru, ktorá nás zasiahne a my sa vtedy možno zamyslíme nad vlastnou existenciou a dôležitosťou nášho života. Na tejto práci budeme pracovať komparatívnou, deskriptívnou a induktívnou metódou.

Zároveň by som sa chcela poďakovať svojmu školiteľovi: prof. PhDr. Cyrilovi Diatkovi, CSc. za pomoc pri objasnení mojej témy.

1 Sloboda a konanie človeka

V myslí dnešného človeka sa sloboda javí ako najvyššie dobro. Mnohí práve slobodu dávajú na prvé miesto v hodnotovom rebríčku, pretože im dáva priestor voľnosti, v ktorom majú príležitosť robiť to čo chcú. Môžu teda konať na základe vlastnej vôle. Sloboda ma veľmi významnú úlohu v existencii človeka. Je najvyššou hodnotou v jeho živote. „Európska etická tradícia chápe slobodu ako duchovnú vlastnosť, ktorou ľudia môžu dosiahnuť nezávislosť od materiálnych podmienok života i od svojich telesných potrieb“ (Miedzgová, Vargová, 2007, s.38). Už od počiatku bol človek vrhnutý do sveta, bol odsúdený pretože sám seba nevytvoril, ale predsa bol slobodný. To, že je človek slobodný sa zdá byť základnou podmienkou v etike. Každý si na slobodu nárokuje, lebo sa bojí neslobody.

Slobodným nazývame takého človeka, ktorý môže uskutočniť svoje ja. „O „ja“ človeka platí, že človek v realizácii svojho života neustále pociťuje situácie slobody, lebo je opakovane postavený pred rozhodnutia. Komu prisudzujeme nejaký čin, tomu zároveň vysvetľujeme, že mohol konať aj inak, že bol v situácii slobodnej voľby. Existujú teda zjavne situácie, v ktorých človek môže skutočne konať za seba samého a v nich môže niečo chcieť, v nich sa teda ukazuje jeho sloboda“ (Weischedel, 1999, s. 113). Celé jeho konanie, myslenie sa stáva závislým, pretože je ovplyvnený svojimi želaniami, túžbami a vášňami. Zamlčané momenty konania sa môžu zdať slobodnými a domnelá sloboda sa preto odhaľuje ako klam. Mnohé veci, ktoré človek koná sa odvíjajú od jeho charakteru a povahy. Sloboda konania spočíva aj v tom, že čo človek chce môže uskutočniť, ale nemôže sa postaviť proti prírodným zákonom. Sloboda konania závisí aj na fyzickej zdatnosti človeka ako aj na ekonomických, politických, rodinných a kultúrnych danostiach. Má svoje záujmy, ciele a potreby, preto nerád prijíma úlohy, ktoré robí nasilu. So slobodou konania súvisí morálna voľba, ktorou dávame nášmu životu hodnotový obsah. A tým, že sme slobodný nesieme ťarchu zodpovednosti za svoje činy. Sloboda znamená pre nás riziko, lebo nevieme kedy sa rozhodujeme správne, aby sme svoj čin alebo rozhodnutie neľutovali. „Ľudské konanie môžeme posudzovať z mnohých hľadísk : ako pomocou čoho človek robí (vecné hľadisko), koľko prospechu a zisku mu prinesie (ekonomické hľadisko), ako na nás z hľadiska krásy zapôsobí výsledok aktivity (estetické hľadisko), ale aj morálnu hodnotu prináša do medziľudských vzťahov“ (Miedzgová, Vargová, 2007, s. 40). Osobnosť človeka sa prejavuje tým, že zasahuje do medziľudských vzťahov, o čo sa usiluje a čo robí.

Nielen naša aktivita, ale aj mlčanie a pasivita, môže byť závažným činom, pretože nevyjadrujeme naše stanovisko k rôznym problémom či už na pracovisku, alebo v škole. Naše konanie ovplyvňuje psychická naladenosť aj situácia, v ktorej sa nachádzame. Riziko ľudského činu spočíva v tom, že človek koná v časovej tiesni a nemá čas na rozváženie svojho konania. Niekedy však na veľké uvažovanie niet času napr. keď sa topí človek. Vtedy nemáme čas na uvažovanie, či nám tento človek našu pomoc oplatí. Tým, že zoberieme situáciu do vlastných rúk, ukážeme akými sme osobnosťami, ukážeme naše kvality. Odhalíme naše kvality, či sme čestnými ľuďmi, ktorí dokážu pomôcť alebo zbabelcami, na ktorých sa nedá spoľahnúť. Zo spoločenského života prichádzajú na človeka určité tlaky a obmedzenia, ktoré sa prejavujú v práve človeka, policajných nariadeniach, v móde, v posudzovaní inými ľuďmi a mnohými inými okolnosťami. Naše slobodné konanie môže byť obmedzované zo zdravotných dôvodov, alebo zo zvláštneho nadania, veku aj pohlavia. Tieto obmedzenia môžeme označiť ako situáciu, v ktorej sa človek nachádza, a preto táto situácia môže byť mocnejšia než sloboda konania. U každého človeka má preto sloboda konania iný rozsah. V rôznych fázach života má naše konanie širší alebo užší rozsah, pretože nemôžeme porovnať dieťa a starca s človekom na vrchole života.

Bytie človeka sa stáva prázdny, keď je človek obmedzovaný a utláčaný vo svojom konaní. „Človek je rozumnou bytosťou, a preto nemôže konať činnosť vnútenú okolnosťami. Uskutočňuje ju len vtedy, ak uzná predstavu za kataleptickú. Praktická sloboda človeka je založená na slobode teoretickej, ktorá umožňuje odmietnuť omyl a nedovoľuje ho prijať“ (Asmus, 1976, s. 454). Mnohí ľudia, ktorí neobmedzene využívajú svoju slobodu vo svojom konaní, môžu vyvolať paniku, alebo chaos. Etika nám dáva pokyny ako máme naše konania udržiavať v strede medzi rôznymi extrémami. Naše konanie by malo nadobúdať určitú morálnu hodnotu.

Na slobodu človeka možno pozerat' z viacerých uhlov, ktoré nám ponúka filozofia, teológia, politika a veda. Sloboda je určitá voľnosť, možnosť existovať podľa vlastného uváženia. Človek podľa tohto výroku môže robiť, konať to čo chce bez obmedzení, ale nie vždy to čo koná je správne a prináša radosť všetkým. Sloboda človeka, by mala byť korigovaná určitými hodnotami, aby sa nestala pre človeka pokušením. A Naše činy by mali byť posudzované z hľadiska toho, čo by mohlo nastať, ak by každý konal rovnako. Preto, by mal človek konať vo svojej slobode tak, aby to čo chce aby robili iní jemu, robil aj on im. Sloboda konania je vonkajším prejavom slobody, ale napriek tomu by sme každé naše konanie mali uvážiť vo svojom srdci. „Človek je rovnako zodpovedný za svoje

konanie, existuje právo a bezprávie, vina a odplata prostredníctvom nich ma človek dosiahnuť konečnej dokonalosti“ (Coreth, 1994, s. 22)

1.1 Únik pred slobodou, podriadenie sa a dejinnosť

Každý národ chcel byť slobodným, ale potreboval silného vodcu, lebo sám nič nedokázal. Bol odjakživa pod nadvládou silnejších, ktorým sa prispôbil. Sám ľud nedokázal nič zmeniť vždy čakal na nejakých vodcov, ktorým sa podriadil zo strachu a z úzkosti. Moderné európske a americké dejiny sa sústredili oslobodiť od politických, ekonomických a duchovných pút, ktoré ich zväzovali. Jednotlivé triedy po dlhom a praktický nepretržitom boji zvíťazili nad útlakom. I cez mnohé straty na životoch bola sloboda vybojovaná. Mnohí v týchto bojoch zomreli v presvedčení, že zomrieť v zápase proti útlaku je lepšie než neslobodne žiť. Na prvú svetovú vojnu mnohí pozerali, ako na konečný boj a jej skončenie považovali za konečné víťazstvo slobody. Uplynulo však niekoľko rokov a vynorili sa nové systémy, ktoré popierali všetko v čo človek veril, a čo v týchto bojoch získal. Utešovali sa myšlienkou, že víťazstvo autoritárskeho systému odpovedá šílenstvu niektorých jednotlivcov a to, že v pravý čas príde k ich pádu. Milióny ľudí boli odhodlaní vzdať sa slobody a verili, že sa vyplatí za ňu bojovať, alebo položiť život.

Sloboda sa môže stať pre človeka ťažkým bremenom, ktoré nedokáže uniesť, preto sa snaží slobode uniknúť a stáva sa radšej podriadeným, lebo ten kto sa podriaďuje príkazom a požiadavkám zo svojho vlastného rozhodnutia sa tiež môže cítiť slobodným človekom. A Camus v dráme *Caligula* vykreslil deštrukciu spoločenského prostredia. Zobrazil človeka, ktorý si držal svoje postavenie len vďaka strachu. „Ako je ťažké mať pravdu a musieť chcieť dôjsť až do konca. Hrkot zbraní! Nevinnosť už pripravuje svoju odvetu! Keby som tak bol na ich mieste mám strach! (Camus, 2004a s.81). *Caligula* bol neľútostným vládcom, ktorý využíval svoju moc, na získanie vlastnej slobody. Nakoniec ho aj tak zabili. Camus touto hrou vyjadril odpor voči diktátorským režimom.

Keď prišiel k moci fašizmus, väčšina ľudí nebola pripravená ani teoreticky ani prakticky. Neboli schopní uveriť, že by človek mohol dokázať toľko náchylnosti ku zlu, moci chtivosti a nevšímavosti k slabším. Zvláštny spôsob moci nad ľuďmi mali aj nacisti. Aj Hitler vyjadroval svoju nadvládu nad ostatnými národmi, a zároveň ospravedlňoval

svoje činy tým, že je to pre ich vlastné dobro, a pre dobro svetovej kultúry. Hitlerove pohrdanie bezmocnými bolo v rozpore s akýmkoľvek právami človeka. Človek pod nadvládou Hitlera strácal svoju slobodu. Hitler ovládal druhých a mal z toho pôžitok. „Človek je najbezmocnejší zo všetkých zvierat, avšak táto biologická slabosť je súčasne základom jeho sily, pretože je primárnou príčinou rozvoja všetkých špecifických ľudských vlastností“ (Fromm, 1997, s.36). Podľa Fromma únik od neprežívaného života je len „deštrukciou“. Človek sa preto snaží uniknúť svojej bezmocnosti, tým že sa usiluje zničiť okolitý svet, alebo sa stane automatom konformity, stane sa takým ako ho chcú druhí. Tí, ktorí sa vzdali svojej zodpovednosti a aj slobody stratili svoju vlastnú identitu, stávali sa ľahko manipulovateľní a ovládaní. Za veľmi dôležité pokladali udržanie si vlastnej existencie. A ľudský charakter spájali s problémom cnosti a neresti. „Aj keď po slobode túžia mnohí, nie každý človek dosahuje vyššiu duchovnú slobodu. Slobody slova, myslenia a pýtania sa na veci sa domáhajú takmer všetci, ale spomenuté fakty, natoľko patria k aktivite ducha, sú len údelom nemnohých“ (Letz, Slavkovský, 2008, s.47).

Aj pocit osamelosti a izolovanosti vedie k neustálym poruchám, tak ako fyzické vyhladovanie vedie ku smrti. A preto dôležitým prvkom je fakt, že ľudia nedokážu žiť jeden bez druhého. Ak chce človek prežiť v akomkoľvek druhu kultúry musí spolupracovať s druhými, aby sa ubránil pred nepriateľom či prírodným nebezpečenstvám. Sám človek je bezmocný vo veľkom svete a potrebuje niekoho na koho sa môže obrátiť so svojimi problémami a ťažkosťami. Ani Adama Boh nenechal samého, ale dal mu spoločníčku.

Význam slobody sa mení podľa stupňa uvedomelosti človeka, záleží predovšetkým aj od spoločnosti, v ktorej žije. Jediniec bol naďalej pripútaný k prírodnému a sociálnemu svetu, z ktorého sa zrodil. Keď sa dieťa narodí prestáva byť v jednote so svojou matkou a stáva sa biologickým jedincom. Kým je dieťa pripútané pupočnou šnúrou k matke nemá slobodu, ale cíti sa bezpečne. „Dieťa potrebuje po dlhú dobu ochranu a pomoc, musí sa najskôr pomaly učiť, ako si ma vo svojom svete počínať“ (Coreth, 1994, s.66). Podriadenie nie je však jediný spôsob ako sa zbaviť úzkosti a osamelosti. Aj deti sa oslobodzujú od sveta, ktorý im poskytuje bezpečie a istotu. Dospejú a chcú sa osamostatniť, chcú žiť vlastným životom. Niektorým sa to však nepodarí a zostávajú celý život podriadený svojim rodičom, alebo rodičia deťom. Človek sa nerodí s vybaveniami, ktoré ma živočích je závislý na svojich rodičoch dlhšiu dobu než každý iný živočích a jeho reakcie na okolie sú menej pohotové a efektívne.

Každé chápanie slobody v modernej spoločnosti nás vedie k dvojznačnosti významu slobody. Na jednej strane rastúca nezávislosť, na druhej strane vzrastajúca izolovanosť a následný pocit individuálnej bezvýznamnosti a bezmocnosti človeka. Aj v stredoveku bol nedostatok individuálnej slobody. Stredovek charakterizoval nedostatok individuálnej slobody. „Obraz stredoveku je dvojakým spôsobom prekrútený. Moderný racionalizmus v podstate na stredovek pozerá, ako na dobu temna. Poukazuje na všeobecný nedostatok slobody a na vykorisťovanie“ (Fromm,1993, s.31). Aj tým, že človek v stredoveku musel zostať tam kde sa narodil. Remeselník musel predávať za určitú cenu, sedliak na určenom mieste na trhovisku. Člen cechu nemohol prezrádzať niektoré technické tajomstvá výroby. Za feudalizmu človek pracoval ako nevoľník a v kapitalistickej spoločnosti ako nezávislý obchodník. Človek sa narodil do určitého ekonomického postavenia, ktoré mu zaručovalo živobytie a určité tradície. V Taliansku sa po prvý raz jedinec vyčlenil z feudálnej spoločnosti, ktorá ho obmedzovala. Ku koncu stredoveku začal prenikať duch nepokoja. Stredoveký systém sa zrútil s ním i stabilita, pevnosť a relatívna istota. Pre jedinca prestalo existovať pevné miesto v ekonomickom systéme, bol ponechaný sám na seba. Človek sa oslobodil od nariadovania, postavil sa na vlastné nohy a stal sa pánom svojho osudu. „Jedinec je oslobodený od obmedzujúcich ekonomických a politických pút. Nová sloboda je spojená s tvorením hlbokého pocitu neistoty, bezmocnosti, pochybnosti a úzkosti“ (Fromm, 1993, s. 45).

Rozsiahla podmanivá moc veľkého podniku psychologický pôsobila i na robotníka. V podnikoch starých dôb poznal zamestnanec svojho šéfa osobne, bol oboznámený s celým podnikom, existoval medzi ním a nadriadeným pevný vzťah. Človek v továrni s tisícami zamestnancami je v odlišnom postavení, šéf sa preňho stál abstraktnou a anonymnou silou, ktorá s ním jedná nepriamo. Človek je len malou skrutkou v obrovskom stroji. Bezvýznamnosť jednotlivca v našej ére sa netýka len úlohy obchodníka, zamestnanca, ale i zákazníka.

Prvým mechanizmom úniku pred slobodou je vzdať sa nezávislosti svojho vlastného individuálneho ja tým, že sa človek prispôsobí, podriadi – čiže sa stane ovládaným a zároveň aj slobodným vo svojej poslušnosti. U tých mocnejších sa niekedy prejavujú masochistické a sadistické sklony. Sadista sa snaží, aby na ňom boli iné osoby závislé. Iný druh sadizmu spočíva v túžbe slabších vykorisťovať, využívať a okrádať. Niektorí sadisti spôsobujú druhým utrpenie či už telesné alebo duševné. Sadista potrebuje niekoho, koho by ovládal. Tak napríklad muž, môže zachádzať so svojou ženou veľmi sadisticky. Ona je často tak zničená, že nazbiera dostatok odvahy, aby ho opustila. On však

prepadne panike a poprosí ju, aby ho neopúšťala. Povie jej ako ju ma rád, ako ju veľmi miluje a že nedokáže bez nej žiť. Žena sa rozhodne zostať a všetko sa opakuje znova a znova. Existuje tisíce takýchto manželstiev a takýchto vzťahov, kde sa ženy, muži, alebo deti podrobujú a trpia. „Človek musí načúvať argumentom partnera, súhlasiť s ním, ak predpokladá vecné zdôvodnenie, ale tiež mu v určitom prípade aj odporovať“ (Weischedel, 1999, s. 53). Sám človek musí uvážiť ako sa s nim jedná, a či to bude naďalej znášať. Obeťami násilia sú aj deti, ktoré dlhé storočia boli považované za majetok dospelých. So stúpajúcim vekom si dieťa začne uvedomovať túto skutočnosť, ale jeho týrajúci rodič je jedinou alternatívou rodiča, preto ho nechce stratiť a radšej sa prispôsobí. Pre niektoré deti je to lepší pocit mať takýchto rodičov ako žiadnych. Ale láska by mala byť založená na rovnosti a slobode. Ak je založená na podriadenosti detí a partnerov, potom je to len masochistická závislosť. A preto aj sadizmus sa často objavuje pod maskou lásky.

Stupeň úspešnosti v živote ukazujú aj charakterové vlastnosti človeka a energia, ktorú človek do danej veci vkladá. Človek, ktorý je presvedčený, že je zdrojom dobra, často trpí poruchami prispôsobenia sa. Stáva sa slobodný už tým, že sa odlúčil od prírody a jeho nezávislosť sa mu stala prirodzenou. Pre človeka neboli vytvorené dostatočné podmienky ekonomické ani spoločenské, preto nemal možnosť vlastnej sebarealizácie a individualizácie. Vtedy bola jeho sloboda ťaživým bremenom a strácal pocit bezpečia a istoty. Človek preto hľadal cestu úniku pred slobodou a zodpovednosťou, unikal slobode tým, že sa pridával na stranu authority, alebo on sám začal ovládať iných. Tento pocit moci sa stal výrazom slabosti človeka. Totiž ten, kto je na prvý pohľad dominantný, je v skutočnosti slabý, pretože pokiaľ nemá koho ovládať, duševne aj telesne stráda. „Autoritárstvo môže nadobudnúť extrémne formy v podobe sadizmu (totálne ovládnutie iného), alebo masochizmu (absolútne poddanstvo)“ (Remišová, 2008, s. 555). Treba si však uvedomiť, že sloboda každého človeka vychádza z jeho vnútra, ale pokiaľ žije v spoločnosti kde panuje útlak nemôže sa cítiť vnútorne spokojný. A jeho osobné naplnenie spočíva hlavne v tom, že po slobode vášnivo túži, ale súčasne pred ňou cúva zo strachu že ho pohltí.

1.2 Skutočná sloboda v láske k človeku

Sloboda patrí k túžbam, ktoré sprevádzajú človeka životom. Každý z nás vo svojom srdci túži, aby bol slobodný, a nie pod mocou iných. Často sa slovo sloboda vymieňa

s individualizmom. V individualizme je slobodný ten, kto dokáže robiť to čo sa mu zachce, nepodriaďuje sa iným, pozerá len na seba. Robí všetko len na základe vlastnej vôle.

Podľa biblie nám vydobyl slobodu Kristus svojím vykúpením, a tak sme sa stali slobodnými synmi a dcérami Božími. Už od prvotných dôb je duchovný život ako cvičenie ku slobode, lebo Boh nás oslobodzuje od moci sveta. A milovať Boha znamená mať v láske slobodu. Slobodnými sa stávame, ak prestaneme lipnúť sami na sebe a na svojom živote. „Cítíme sa byť závislými na uznaní iných ľudí. Cítíme ako nás určuje náš vlastný životný príbeh a ako nás nenechá slobodne sa rozhodovať“ (Grün, 1997, s.6). Každý človek má iný životný príbeh a ten ovplyvňuje slobodu človeka. Keď človek dosiahne slobodu, stáva sa celým a úplným. Duchovna sloboda nie je len slobodou od všetkých ľudí, ale aj od moci a zároveň je slobodou obety. Človek, ktorý sa oslobodil od seba samého môže byť slobodným, ak sa dokáže obetovať aj pre iných, ako sa dokázal obetovať Ježiš Kristus. A len toho sprevádza veľká láska, kto položí život za svojho priateľa a dokáže sa mu obetovať a odovzdať nesebeckým spôsobom. Takýto človek sa vo svojej láske stane slobodným pre tých, ktorý ho potrebujú a nebude čakať že ho niekto odmení. Stane sa slobodným pre tých, ktorým sa môže z lásky odovzdať. A však naša sloboda je vždy ohraničená.

Človek nie je ako Boh, ktorý tvorí z plnosti svojej moci. Musíme uznať aj svoje obmedzenia, ktoré nám nedovolia venovať sa každému človeku, pretože by sme boli hneď na pokraji síl. Skutočnou láskou v našej slobode nemôžeme nazývať ani to, ak sa obetujeme pretože to očakávajú od nás ostatní. Ak človek nekoná z vlastného presvedčenia, potom nemôže pocítiť skutočnú lásku. Cíti sa väzňom vo svojom tele a koná na základe iných. Pokiaľ milujeme svojho bližneho len preto, že chceme utíšiť svoje svedomie, alebo to robíme zo strachu, potom to nie je skutočná láska. Stávame sa otrokmi svojho strachu, a strachu z iných ľudí. Pravá sloboda sa nepýta, či je pre pomoc iných vhodný čas, alebo či bude daný skutok pre nás nejako užitočný. Skutočná sloboda spočíva v umení nesebecky pomáhať iným z čistej lásky. Čistú lásku nám veriacim dáva Boh a prostredníctvom tejto lásky dokážeme aj nemožné. Boh nám dá dostatok energie, aby sme vo svojej slobode dokázali pomáhať a obetovať sa pre iných. „Láska je zákonom bytia človeka, je predpokladom jeho harmónie s inými živými bytosťami“ (Hajko, 2005, s. 103). A skutočná sloboda spočíva v zdravom uvažovaní, nie v napätí, násilí, a týraní, kde nemôžeme cítiť lásku. Kde namiesto slobody vládne prispôsobivosť, donútenie, agresia, láska chladne. A láska ktorú nám priniesol Kristus, nie je slobodou otrokov, ale slobodou samého seba. Boh je láskou, z ktorej sloboda pramení a ukazuje cestu.

1.3 Slobodná vôľa človeka

Pre problematiku slobody je sloboda vôle významnejšia ako sloboda konania. Slobodná vôľa sa začne prejavovať u každého dospelého človeka, ktorý chce kráčať vlastnou cestou. Nikto nemôže nútiť nijakého človeka do toho čo nechce, a nemôže zasahovať do jeho rozhodnutia, pretože každý má slobodnú vôľu a sám za seba rozhoduje.

„Záleží len na nás na našej slobodnej vôli, na našom chcení, kým sa staneme pre seba i druhých“ (Miedzgová, Vargová 2007, s. 42). Boh pri našom stvorení nám dal slobodnú vôľu, a preto si sami musíme zvoliť medzi dobrom a zlom. Pôsobivým je obraz vzťahu medzi človekom a prírodou, ktorý môžeme nájsť v biblickom mýte o vyhnaní prvých ľudí z raja. Mýtus stotožňuje počiatok ľudských dejín s aktom voľby, veľký dôraz kladie na hriešnosť prvého aktu slobody a z toho vyplývajúce následky. Prví ľudia sa previnili proti Božiemu prikázaniu, a tým narušili stav harmónie s prírodou. Zo stanoviska cirkvi bol to spáchaný hriech. Z pohľadu človeka to bol počiatok slobodnej vôle. Človek sa odlúčil od prírody urobil prvý krok, tým že sa stal individuom. Mýtus zdôrazňuje, že z tohto aktu vyplýva utrpenie všetkých ľudí. Človek pozoruje to, že je nahý a hanbí sa. Je sám slobodný, bezmocný a plný obáv. Raj sa preto stáva navždy strateným, a človek sa už nemôže k nemu vrátiť.

So slobodnou vôľou človeka sa viažu vnútorne vlastnosti ako sú: zloba, dobrota a závisť. Zvoliť si zlo pre kresťanov spočíva v odvrátení sa od Boha, pretože on vie všetko dopredu, a tak musí všetko prebiehať podľa jeho vôle, a preto človek nemá žiadny priestor pre svoju slobodu. Ak človek nemá dostatok slobodnej vôle, potom ľudská sloboda úplne zaniká. V stredoveku bola slobodná vôľa prevažne určovaná zo svojho cieľa, z dobra v Bohu, ktorý podliehal ľudskému rozhodnutiu. Vôľa sa chápe ako čista autonómia človeka, a tá ktorá je riadená Bohom nie je slobodnou. Ten kto nedokáže konať podľa slobodnej vôle, nie je vlastníkom úplnej slobody. Rolu vôle zdôrazňoval Donus Skotus. Vôľa je slobodná, je spojená s realizáciou človeka a s jeho individualitou. Slobodná vôľa spolupracuje s Božou milosťou. Človek sa môže obrátiť na Boha a jeho milosť mu príde na pomoc. Cirkev zdôrazňuje dôstojnosť človeka a fakt, že jeho snaženie mu bude k prospechu.

Len keď človek sám seba pokorí a zničí svoju individuálnu vôľu a pýchu, vstúpi naňho Božia milosť. Ľudia majú pocit, že sú svojou podobnosťou Bohu rovní ako bratia. On nás však chce spasiť, nie však prostredníctvom nášho vlastného, ale cudzieho práva a rozumu. Mnohí filozofi zdôrazňovali, že človek pod Božou ochranou nemá slobodnú

vôľu je len zajatec, otrok a služobník buď vôle božej, alebo satanovej. Toto učenie, že človek je bezmocným nástrojom v rukách Boha vyvrátil Luther v roku 1518. Bolo mu zjavené, že ak človek verí v Boha môže mať istotu o svojej spáse. „Pri liberálnom chápaní slobodnej vôle človeka v kresťanstve je vytvorený dostatočný priestor pre to, aby veriaci človek sa mohol dostatočne autonómne rozhodovať pri riešení morálnych problémov každodenného života, teda aby si zachoval značnú mieru vlastnej morálnej autonómie v procese morálneho uvažovania, rozhodovania a konania“ (Gluchman, Dokulil, 1998, s. 52-53). Takýto človek je potom považovaný za samostatnú autoritu.

Slobodnú vôľu možno charakterizovať v troch aspektoch. „Vôľa je indiferentná voči protichodným úkonom chcenia a nechcenia (velle-non velle, chcieť – nechcieť), môže si slobodne vyberať medzi protikladnými predmetmi (velle-noll, chcieť niečo- nechcieť niečo) a je slobodná v reakcii toho, prečo sa rozhodla na predchádzajúcom stupni“ (Letz, Slavkovský, 2008, s. 18). V prvom a druhom aspekte sa vôle dejú a v treťom je vôľa slobodná. Neurčenosť vôle závisí od vonkajších faktorov. Nútenú vôľu potom nemožno nazývať slobodnou. Veľa raz v našom živote sa rozum uskutočňuje pod vplyvom vôle. A potom nášmu rozumu nepatri sloboda. Pre neho je vôľa rozumnou, nezávislou od vonkajších vplyvov. Odmietal pozíciu vôle, ktorá by bola určovaná rozumom, a tým by sa rušila jej sloboda. A slobodné konanie podľa vlastnej vôle sa zakladá na poznaní, pretože ten kto slobodne chce, nie je slepý. Vôľa potom vstupuje ako slobodne aktívna mohutnosť a rozum ako prirodzene aktívna mohutnosť. Nadriadenou príčinou je teda vôľa, ktorá je dokonalejším činiteľom a podriadenejší je rozum, ktorý je menej dokonalým činiteľom. A však obe tieto príčiny sú nezávislé. Donus Scotus to uviedol na príklade rodičov pri plodení dieťaťa. Kde nadriadená príčina nedáva silu podriadenej, ktorá pridáva svoju vlastnú silu. Každá táto príčina potom pôsobí rôznym spôsobom a odlišuje sa vo veľkosti svojej sily. Každý potom môže odmietnuť dobro, ktoré mu rozum ukázal, lebo sa pridržiava vlastnej slobodnej vôle. Aj slobodná vôľa môže svoj sklon k príjemnému mierniť, ak sa pridržiava svojho rozumu. A naše konanie či už je dobré, alebo zle môžeme posúdiť podľa toho či je spravodlivé, alebo nie.

„Pozitívna morálna hodnota konania sa zakladá na zhode s poznaním rozumu. Rozum prirodzene poznáva, že najlepšie musí byť aj v najvyššej miere milované, pretože „byť najvyšším dobrom,, neznamená nič iné než byť milovaný nadovšetko“ (Letz, Slavkovský, 2008, s.25). Rozumové poznanie je teda mierou posúdenia vôľových úkonov. Vôľa však nie je nútená konať podľa rozumu. Všetko závisí od praktického poznania a praxe. Kde prax nemôže byť habitom rozumu na rozdiel od praktického poznania, ale

prax musí byť úkonom vôle. A aby mohla byť prax správnu, musí byť v súlade s rozumom. A prax patrí vôli, nasleduje po poznaní rozumu, a aby bola správnu musí sa zhodovať so správnym poznaním rozumu. Správnosť vôle môžeme chápať aj v teológii, ak je teológia v žitom vzťahu s ľuďmi a prax smerom k Bohu spočíva v úkonoch lásky. Camus zdôrazňoval, že ten kto je nerozhodný vo svojom konaní musí cvičiť svoju vôľu.

1.4 Úzkosť u človeka z nedostatku vnútornej slobody

Charakteristikou človeka a jeho bytia je úzkosť. Mnohí sa stretli s úzkosťou, ktorá ich sprevádza životom. Niektorí túto úzkosť pociťujú menej, iní častejšie. Človek, ktorý pociťuje úzkosť sa cíti mizerne, je osamelý, má strach, ale nevie z čoho. Duša človeka už od prírody túži byť nespútanou, túži po živote v harmónii a pokoji. Pokiaľ má človek v sebe nedostatok vnútornej slobody pociťuje úzkosť. A táto úzkosť je taká silná že veľa razy ženie človeka do krajných situácií.

Vnútoraná sloboda je v každom z nás, je to priestor, ktorý nám nikto nemôže vziať i popri vonkajšom útlaku, ako je týranie a obmedzovanie osobnej slobody. A človek, ktorý ma nedostatok vnútornej slobody stráca tvorivosť, integritu a chuť do života. „Zotrvať aj naďalej v neistom živote je teda pre neho vecou nevysloveného alebo vysloveného rozhodnutia“ (Weischedel, 1999, s.139). Úzkosť človeka odpútava od minulosti a ženie ho do neistej budúcnosti. Myslí len na to čo je, a čo bude. Je si vedomý svojej konečnosti, ako si bol vedomý aj Camus, ktorý si uvedomoval ohraničenosť života a s ním aj koniec slobody. Nielen Camus, ale aj človek, ktorý si uvedomuje podrobenie sa smrti sa stretáva s úzkosťou. Úzkosť predstavuje spojenie slobody a neistoty je pádom nevinného človeka. Príkladom môže byť Adam z biblického príbehu, ktorý mal pocit úzkosti z ničoty, a potom bol naplnený úzkosťou zo slobody. Ak sa raz človek stretne s úzkosťou, nedokáže jej uniknúť.

Stav úzkosti, pocit bezmocnosti, bezvýznamnosti a pochybnosti z vlastnej budúcnosti po smrti predstavuje stav, ktorý je pre každého neznesiteľný. Málokto skľúčený takýmto strachom sa dokáže uvoľniť, radovať sa, a byť ľahostajný k tomu, čo sa môže neskôr stať. Jediným možným spôsobom ako tomu neznesiteľnému stavu predísť je aktivita a neustála snaha niečo robiť. „Človek je najbezmocnejší zo všetkých zvierat, avšak táto biologická slabosť je súčasne základom jeho sily, pretože je primárnou príčinou

rozvoja všetkých špecifických ľudských vlastností“ (Fromm, 1997, s.36). Jedinec, ktorý očakáva výsledky diagnózy o svojej chorobe, ktorá môže byť smrteľná sa prirodzene ocitá v stave úzkosti. Často sa takáto neistota nevzťahuje na určitý prípad, ale zasahuje celý život človeka, a ak tento človek nemá v sebe dostatok sily vychádzajúcej z vnútornej slobody, pociťuje úzkosť. Vnútna sloboda je najsilnejšou zbraňou človeka, lebo nárok na ňu má len jej nositeľ. A kto nemá vnútornú slobodu zostáva zbabelý, plný obáv a úzkosti, jeho tvorivosť je obmedzená, a veľakrát takýto človek nasleduje iné vzory.

1.5 Autentické bytie u človeka

Autenticita je vlastnosťou zaručujúcou, že identita subjektu je taká za akú je pokladaná, čiže pôvodná, pravá a hodnoverná. Je prehlásením niečoho za pravé. Človek hovoriaci o hodnovernosti je považovaný za autentickú bytosť. Takýto človek verí niečomu v čo je skutočne presvedčený. Heidegger písal o „neautentickom bytí, ktoré je súčasťou davu a autentickom bytí, ktoré znamená byť sám sebou“ (Raeper, Smith 1998, s.114). Byť súčasťou davu, podriaďovať sa a prispôbovať znamená pre človeka nebyť sám sebou, nebyť slobodným vo svojom konaní a vo svojom uvažovaní. Človek, ktorý žil, autenticky rozumel svojmu bytiu, rozumel sebe samému aj napriek utrpeniu, hrôzam, politickým režimom, nepodľahol, ale ostal človekom a jeho existencia sa mu stala autentickou. A naopak ten, kto nerozumel svojmu bytiu nerozumel ani sebe samému.

Pozorovaním človeka pri utváraní identity sa stretávame s ľudským vedomím. Mýtické vedomie bolo považované za vedomie mentálne a emocionálne, ale vznikom filozofie sa lámala ľudská nevedomosť. Človek začínal prostredníctvom reči vyjadrovať svoje myšlienky. Svojím myslením sa odlišoval od ostatných živočíchov. A z tohto pohľadu potom možno chápať človeka ako dejinného schopného slobodných citov. Aj Camus si uvedomoval postavenie človeka a jeho bytostnú potrebu po zachovaní si autenticity, a každé hlbšie poznanie človeka pokladal, za obratie o jeho slobodu. Uvedomoval si tiež hraničnosť situácií, do ktorých staval svojich hrdinov a ich schopnosť prijať danú situáciu. A k tomu, aby človek dokázal prijať a niesť určité situácie je potrebný vzťah a komunikácia. Potreba človeka byť s druhými možnosť spoľahnúť sa na nich, a prostredníctvom nich sa realizovať je základnou podmienkou v existencii človeka.

Človek má sklon utekať od svojej bezradnosti a zmätenosti. Túži sa orientovať vo svete prostredníctvom viery, verí že je už tým, čím môže byť, ale jeho túžba nájsť seba samého spočíva v neustálom hľadaní. „Heideggerová pozornosť sa uplatnila v spôsobe ako hovoriť o Bohu. Existencialistický prístup k Biblii umožňuje chápať staro zmluvných prorokov i samého Ježiša ako kritikov súdobých noriem a obradov, ktorí volajú po autentickej existencii“ (Raeper, Smith 1998, s.115). Žiaden človek sa nedozvie kto v skutočnosti je, ak sa nechá unášať falošnou vierou. Cesta autenticity u človeka vedie k slobode a k plnému oslobodeniu sa. Človek vo svojej osamotenosti musí naplňovať svoju existenciu aktivitou. Pasívna existencia trvá, ale nemá silu ako sa prejaviť a uchovať. Ľudská podstata nie je určená osudom, ani prírodou, ale sa formuje v nepretržitom procese a cieľavedomej činnosti. Jednotlivec je vrhnutý do sveta, v ktorom musí vyvíjať svoju aktivitu, aby našiel sám seba a stal sa autentickým bytím. A v okamihu keď sa človek ocitne sám v tomto svete musí sa rozhodovať a niesť zodpovednosť za svoj život, lebo každý ľudský projekt je zviazaný s existencionálnou voľbou. Človek si volí jednu z možností, a tým speje k poznaniu vlastnej identity a autenticity, stáva sa pánom samého seba a nadobúda svoju slobodu. Svojím rozhodnutím sa realizuje ako človek a stáva sa autentickou bytosťou. A tak môže byť pánom svojho osudu a tvorcom svojho života. „A sloboda je činnosťou, ktorá v sebe skrýva nevyhnutnosť rozhodovania sa, voľby. Ale človek prežíva svoj život aj v druhom rozmere, : je s ním bytie k smrti“ (Hajko, 2005, s. 38). Človek vo svojej autentickosti počíta so smrťou, ktorá ohraničuje ľudskú existenciu a má nielen metafyzický, ale aj psychologický význam. Svet je preňho veľmi krehký, súčasne ak žije v autentickom zmysle viazaný na intimitu, začne sa zamýšľať nad životom po smrti. Pre veriacich život po smrti je ďalším pokračovaním života, ale pre ateistov akým bol Camus je smrť koncom bez ďalšieho života.

„Freud tvrdil, že náboženstvo je „splnením túžby“ túžby bezmocných po ochrane v cudzom svete, po spravodlivosti v nespravodlivej spoločnosti, po posmrtnom živote, po poznaní pôvodu a zmyslu sveta“ (Raeper, Smith 1998, s.134). Jeho autentické presvedčenie potom vedie človeka žiť život bez zmyslu. A kresťanské presvedčenie dáva človeku zmysel, že aj po smrti nájde nový krajší a lepší život, bez utrpenia a krivdy. Viera namiesto skutočnosti, ktorá vychádza z človeka ponúka skutočnosť v Bohu. A aby človek pochopil a porozumel Bohu, musí vychádzať zo zjavenia v Ježišovi Kristovi. Avšak človek sa musí rozhodnúť sám, lebo vo svojom autentickom bytí zostáva sám sebou a koná podľa svojej slobody.

Človek ak pohľadá sám sebou je nástrojom vlastného útlaku. Uznávať alebo neuznávať druhého súvisí s nedostatkom určitého rešpektu voči sebe a iným. A toto môže viesť k vlastnej nenávisti, aj k hlbokým ranám na duši. „Nič menej v dnešnej dobe je pravdepodobné, že individuálna identita a jej predpokladaná autenticita si žiada uznanie“ (Taylor, 2001, s. 167) Autenticita prichádza nielen s vlastným životom, ale aj so životmi iných ľudí, s ktorými sa stretávame v rodine, v spoločnosti, v škole, v práci a cez tieto spoločenstvá sa ju snažíme rozvíjať. Aj z etiky autenticity vyplýva právo na uznanie každého človeka. Lebo ak je niekto vo svojom vnútri presvedčený v niečo čomu skutočne verí, potom mu nemožno upierať jeho presvedčenie. Ale aj keď žije v autentickom zmysle viazaný na vlastnú intimitu, potom zostáva i v tých najťažších chvíľach samým pevným človekom. A ak dozrie v toto autentické bytie jeho krehkosť sa zmení na pevnosť.

2 Základné črty existencializmu

Existencializmus je filozofický smer, ktorý vznikol v prvej polovici dvadsiateho storočia. Vznikol ako reakcia na vojnu, medziľudské vzťahy, na neschopnosť ľudí medzi sebou komunikovať a v súvislosti s týmto sa prejavujú u človeka depresie a pocity úzkosti. Existencializmus je filozofiou vzbury a odporu proti ideálom európskeho osvietenstva, ktoré zdôrazňovalo systémovosť a racionalitu. Je subjektívnou filozofiou uvažujúcou o človeku z pohľadu jednotlivca, a zároveň sústreďuje pozornosť na to ako žije. Je nazývaný filozofiou krízy. Existenciou sa nazýva holé bytie človeka, pretože skúma jeho odsúdenie a krízu. „Existencializmus radikálne zdôrazňuje význam seba určovania zo slobody, autonómii individuálnej a konečnej subjektivity a jej praktickú zodpovednosť. Hodnoty étosu či obecnej normy sa buď výslovne odmietajú, alebo silne relativizujú“

(Anzenbacher, 1994, s. 226-229). Zaoberá sa prijatím, alebo odmietnutím Boha aj realizáciou svojho života. Predstavuje človeka ako slobodného, ktorý si osud určuje sám, a každý zvrät v jeho živote je podmienený jeho správaním. Stúpenci tohto smeru sústreďujú pozornosť na otázky o zmysle života, zodpovednosti a rozhodovania sa. Existencializmus skúma človeka v jeho krízových situáciách, je to skúmanie človeka na jeho krížovej ceste. Zachytáva momenty vzbury, ľahostajnosti, opovrhnutia a psychické stavy človeka. „O homogenosti existencializmu možno hovoriť naozaj len opatrne a s veľkou rezervou. Platí to aj v súvislosti s otázkou vzťahu filozofie a literatúry“ (Hajko, 1996, s.5). Je filozofiou, ktorá vychádza z presvedčenia, že ľudská existencia je prvotná, vopred neurčená nijakou podstatou. Človek je absolútne slobodný, nezávislý vo svojej existencii, zodpovedá za realizáciu svojich skutkov. Existencializmus je aj humanizmom, v ktorom je človek odsúdený na slobodu. Zdôrazňuje aj aktivitu človeka pri vytváraní svojho života aj voľbu, ktorou rozhoduje sám za seba. K podstate ľudskej existencie bezpodmienečne patrí sloboda, ktorá je horizontom každej ľudskej existencie.

2.1 Hlavní predstavitelia existencializmu

„Latinský výraz „ex- sistere“ znamená doslovne „stáť mimo“. Existencialistický filozof zdôrazňovali, že človek ako individuum „stojí“ proti svetu, proti spoločnosti, proti inštitúciám a ich spôsobom myslenia“ (Raeper, Smith 1998, s.106). Predstavitelia

existencializmu upozorňovali, že všetky katastrofy v ľuďoch obnažujú labilnosť, krehkosť a neprekonateľnú konečnosť každej ľudskej existencie. Poukazovali na podstatu človeka v jeho existencii. Chápali vinu ako existencionál, alebo ako nevyhnutnú zásadnú danosť vo svojom existovaní. Existencionálnu previnilosť brali ako voľbu medzi dobrom a zlom. Tvrdili, že sa zaoberajú skutočnými otázkami, s ktorými ľudstvo zápasí a konfrontuje. Ich úlohou bolo odkryť ilúzie každodenného života a vyzvať ľudí k zamysleniu sa nad vlastnou zodpovednosťou. Podľa nich si ľudia musia vybrať akí chcú byť, lebo sú slobodnými bytosťami. Svoju pozornosť sústreďovali na tragické prvky ľudskej existencie, ktoré iní filozofi prehliadali. V ich dielach sa vyskytovali slová: sloboda, individualita, zodpovednosť, voľba, vina, odsúdenie, zúfalstvo a smrť. Smrť je hranicou každej ľudskej existencie, preto sa človek nesmie vyhýbať vedomiu svojej smrteľnosti. Existencialisti sústreďovali svoju pozornosť na osobnú slobodu človeka, ktorá berie na seba všetku zodpovednosť za svoju voľbu. Každý žije svoj život sám a je vrhnutý do sveta, ktorý mu je nepriateľom. „Chápem že zatiaľ čo prostredníctvom vedy môžem vnímať a vymenovať jednotlivé javy, pochopiť svet nemôžem. Ani keby som vlastnými prstami ohmatal celý povrch, nič viac by som sa o ňom nedozvedel“ (Camus, 1993, s. 18). Preto autori existencializmu zobrazovali človeka v krajných životných situáciách, predovšetkým si všímali vnútorné zážitky, nálady, pocity a psychologické reakcie na svet. Hrdinov ich diel sprevádzali pocity úzkosti, strachu, nepokoja a beznádeje. U existencialistov hralo veľkú úlohu utrpenie, ohrozenie života a hraničné situácie. Mnohí existencialisti videli jedinú istotu v smrti. Za otca existencializmu bol považovaný Soren Kierkegaard.

Existencializmus delíme nábožensky (K. Jaspers, L. Šestov, G. Marcel) a ateisticky (Heidegger, J.P.Sartre, A.Camus). Predstavitelia ateistického existencializmu popierali jestvovanie Boha a vyzdvihovali slobodu človeka. A vo svojej slobode sa podľa nich človek stáva tým, čo zo seba urobí. Je odsúdený aj k vlastnej voľbe, cez ktorú si nevoli len vlastnú cestu, ale aj cestu iných ľudí. A táto zodpovednosť za seba, ale aj za iných ho vedie k úzkosti.

A predstavitelia náboženského existencializmu videli podstatu človeka vo viere. Viera sa stala pre nich zázrakom, ktorý mení celý osobný život človeka. A preto práve v nej nachádzali zmysel existencie.

2.2 Konfrontácia A.Camusa a J.P.Sartra.

A. Camus so Sartrom sú považovaní za predstaviteľov ateistického existencializmu. Obaja sa snažili dať odpoveď na základnú filozofickú otázku a tou je zmysel života. Camus nesúhlasil so sebevraždou a riešenie videl vo vzbure. Podľa neho veľkosť človeka spočívala v jeho sile jednaní a tvorbe aj napriek beznádejnej situácii, v ktorej sa práve nachádzal. A chápať svet ilúzii znamenalo pre Camusa absurdnosť bytia, z ktorého človek nemohol uniknúť. Podľa Sartra jedinou hodnotu, ktorú človek ešte môže mať, vkladá do nenávisťi voči ostatným ľuďom. A dvadsiate storočie je podľa neho storočím rozdupaných priateľstiev. Sartre sa vyjadril o Camusovi, že je dobrý spisovateľ, ale že nie je filozof. Camus spájal revolúciu s mierou, preto kritizoval autentickú revolúciu. Pre Sarta cieľom života, bola autenticita, ktorá znamenala voľbu. „Len keď človek takto autentický slobodný, je si istý, že jeho sloboda nepramení z neho samého, ale že ho prekračuje“(Letz, Slavkovský, 2008, s. 110). Sartrova filozofia sa stala filozofiou činu. Camus odmietal prijať človeka ako vec, ale bral ho výlučne ako tvorcu dejín. Na rozdiel od Sarta pochyboval o svojich postojoch ku komunizmu, ale aj kolonializmu. Biedne podmienky jeho detstva ho naučili politicky sa angažovať. A preto sa stal aj komunistom. Sartrove myslenie učilo, že všetko treba zmeniť vrátane ľudského utrpenia. Vo svojom diele Hnus vyjadril znechutenosť k svetu. Zatiaľ čo Camus bol vďačný svetu, miloval život a ľudské vzťahy. Pre svoju krajinu, Alžírsko, si prial spolužitie dvoch emancipovaných spoločností, ktoré by mali rovnaké práva. Vo svojom diele, Prvý človek, bol verný sám sebe a miloval svet. Tvrdil, že je to jeho prvá kniha a všetko čo bolo pred tým boli len pokusy. V tomto diele vyjadril svoje pocity, dojmy a zaoberal sa materiálными záležitosťami. „Chudoba ho pripravila aj na to, aby bol schopný jedného dňa prijať peniaze, napriek tomu, aby o ne kedy požadoval, a aby si ho podrobili, takýto bol teraz Jacques vo svojich štyroch rokoch, keď vládol nad mnohými vecami, a predsa si bol istý, že je menej než ten najponíženejší chudák“(Camus,1995, s.215).

Sartrove a Camusove postoje voči existencializmu boli odlišné, dokonca aj ich vzťah k otcovi bol odlišný. Sartre bol filozof radikálnej slobody a vyjadroval svojmu otcovi vďačnosť, že zomrel mladý a tak s ním nemohol mať žiadne plány. Chcel skončiť s plánmi, ktoré mala s ním jeho rodina. Camus vyjadril, že miluje spravodlivosť, ale svoju matku bude pred ňou chrániť. Po ukončení vojny povedal, že sme tu preto, aby po vojne boli odstránené následky, a ten kto politiku prežíva ako vojnu, nemá žiadny dôvod ku skromnosti, lebo túto skromnosť nahradil nenávisťou. Camus nikdy netúžil po pomste a po

krvi prelievaniu, hoci bol označovaný za rasistu, lebo vo svojich dielach často poukazoval na Arabov. Konfrontácia medzi Sartrom a Camusom sa týkala diela *Vzbúrený človek*, v ktorom autor vyjadril veľa výhrad voči marxizmu. Sartre zlučoval existencializmus s marxizmom, preto sa koncom päťdesiatych rokov stal umierneným marxistom. Camusove dielo nazval predčasným nekrológom. A v roku 1951 v týždenníku *Ars* André Breton napadol Camusa, že sa odvážil zneuctiť najgeniálnejšie dielo modernej doby.

Camusovým veľkým dielom bol román *Mor* a Sartrovým najdôležitejším filozofickým dielom bolo *Bytie a Ničota*. Pre neho plná viera znamená, že človek musí byť presvedčený o nedostatku slobody. Oboja boli ateistami. Sartre vyjadril, že Boh nie je, a nie je ani ľudská prirodzenosť. V jeho práci *Existencializmus je humanizmus* existencia predchádza podstatu. Znamená to, že najskôr existuje človek, až potom sa definuje. „Keď niekto zhotovuje nôž na papier, má predtým určitú predstavu o tom z čoho ho urobí a ako bude vyzerať. V tomto prípade podstata predchádza existenciu. (idea nejakého predmetu je skôr než jeho faktická skutočnosť“ (Raeper, Smith 1998, s. 119). Boh pre veriacich ľudí je tvorcom, preto vieme prečo sme a prečo žijeme. Ak Boh existuje, existuje aj ľudská podstata, ale ak neexistuje, potom sa ľudia nachádzajú v situácii, že síce existujú, ale nevedia prečo. Sartre tvrdil, že človek sa ukazuje svojimi činmi, a vo svete bez Boha musí na jeho miesto nastúpiť človek. Avšak táto ľudská túžba sa nemôže naplniť, lebo ľudia obmedzujú ich schopnosti a životné podmienky. Sartrova analýza ľudského údely sa zdala mnohým negatívna, on však svoju filozofiu pokladal za pozitívnu. Jeho presadzovanie slobody pôsobilo pozitívne a povzbudzujúco, ale popis hnusu a absurdnosti svedčil o jeho pesimizme. Sartrov problém existencializmu spočíval v tom, že nehovoril jasne o spolužití človeka s inými ľuďmi. Jeho prístup k otázke ako riešiť konflikt medzi jeho slobodou a slobodou iných nebol presvedčivý. Tvrdil, že čo je dobré pre jedného, musí byť dobré aj pre ostatných. Považoval vlastné rozbery podmienok ľudskej existencie za nedostatočné. Jeho myšlienky o ľudskej slobode, ľudskom vedomí budú naďalej žiť v jeho divadelných prózach, ako aj istá nálada zhnusení a absurdnosti tvárou v tvár existencii bez Boha. Sartre svojich hrdinov vrhal do situácií, v ktorých si museli vybrať. Jeho hrdina Pablo bol odsúdený na smrť, ale ešte si mohol vybrať zradu. Zvolil si smrť, ale aj tak vyzeral ako zradca. V románe *Hnus* je hlavný hrdina zhnusený zo svojej existencie. Nemá chuť žiť, a uvedomuje si zbytočnosť svojej existencie. Podľa autora svet bude mať len ten význam, aký mu dá človek svojimi činmi. A zároveň je človek plne zodpovedný za svoje činy. Sartre sa snažil vysvetliť život spoločnosti, pritom popieral kladnú funkciu ľudského spoločenstva, v ktorom len jedinec uplatňuje svoje plné právo na slobodu.

Analyzoval človeka ako podstatu v jeho existencii. „Vedomie človeka nazýval Sartre „plnosťou existencie“ tvrdil, že vedomie existuje samo sebou, nečerpá sa však z ničoty, lebo ničota vedomia nemôže jestvovať pred vedomím. Pred vedomím sme podľa Sartra schopní pochopiť iba plnosť bytia, ktorého ani jeden element nemôže poukazovať na neprítomné vedomie“(Hajko, 2005, s.34).

Camus si za zmysel existencie zvolil absurdno, s ktorým sa človek musí zmieriť, alebo vzbúriť. Camusa so Sartrom spájala neschopnosť zachytiť kladné ľudské pocity, hoci Camusovi hrdinovia boli života chtivejší. Camus svojich hrdinov staval do rôznych hraničných situácií, ale na rozdiel od Sartrových hrdinov nie sú takí pasívni voči svojmu údely. Camus kládol literatúru vysoko nad politiku a vedu. Camusov človek má slobodu, vzburu, a vedomie, a to je výzbrojou jeho života. Avšak sloboda nie je večnou, a keď človek objaví absurdnú slobodu, zistí v akom klamstve žil. Sartre videl v existencii človeka absurdnosť a ničotu, a zároveň existencializmus nazýval humanizmom. Sartre vyjadril, že aj keď nerobíme to čo by sme chceli, aj tak za to zodpovedáme. Podľa neho sme zodpovední za seba, ale aj za svet. A pre človeka je sloboda nevyhnutnou ťarchou, pretože vo svojej voľbe za všetko zodpovedáme. Vyjadril nezmyselnosť bytia, lebo tým že človek čokoľvek koná, približuje sa smrti. A. Camus vyjadril absurdnosť bytia, podobne ako aj absurdnosť reality, v ktorej sa človek nachádza a jediné čo človeku zostáva je vzburu.

2.3 Existencionálne rozpory v človeku

„Existenciu človeka nie je možné spútať do systému inštitucionálnych väzieb, nie je možné hľadať v nej taký istý poriadok ako v logickom, rozumársky chladnom uvažovaní“ (Hajko, 1996, s. 11). Preto sa u človeka veľa razy objavujú existencionálne rozpory. Začína uvažovať o zmysle svojej existencie.

Ľudská existencia sa líši od ostatných organizmov, lebo má schopnosť pociťovať nespokojnosť, radosť, hnev, žiaľ, bolesť a sklamanie. Človek je súčasťou prírody, je podriadený fyzikálnym zákonom, ale nemôže tieto zákony meniť, prevyšuje však všetku ostatnú prírodu. Existuje sám pre seba, je bez vlasti, ale predsa je s ňou zviazaný. Ak si človek uvedomuje sám seba, poznáva vlastnú bezmocnosť a hranice svojho života tuší vlastný koniec – smrť. Nemôže sa nikdy oslobodiť z rozporu vlastnej existencie, nemôže sa zbaviť svojho rozmýšľania aj keby chcel, pokiaľ žije nemôže sa odpútať od vlastného tela, a toto telo ho núti zostať pri živote. Má rozum, ktorým chápe svet a rozumie mu. Rozum, ktorý je požehnaním pre človeka, je súčasne aj jeho prekliatím. Núti človeka zaoberať sa

riešením problémov, ktoré sú neriešiteľné. Človek tým, že má rozum sa líši od ostatných živých tvorov. Je jediným živočíchom, pre ktorého je život problémom, ktorý musí riešiť. Musí rozvíjať svoj rozum natoľko, aby sa stal pánom prírody a pánom seba samého. Človek musí prijať zodpovednosť sám za seba a musí sa zmieriť s tým, že môže dať svojmu životu zmysel len vlastnými silami. Neistota núti človeka, aby rozvíjal svoje sily. Pokiaľ hľadá človek pravdu do očí, vtedy pochopí že svojmu životu len on dá zmysel, ak rozvíja svoje sily aktivitu a snaženie. „Existencionálna úzkosť, ktorú v nejakej podobe zažil každý z nás, môže byť chápaná aj ako vedomie toho, že naša existencia je neustále principiálne neodstrániteľne ohrozená“ (Letz, Slavkovský, 2008, s. 111). Každý jedinec v tejto spoločnosti si nikdy neprestane klásť nové otázky o svojej existencii.

Existencionálne rozpory v človeku nemôžeme odstrániť, ale môžeme na ne reagovať. Každý človek má inú povahu, preto sa aj k svojmu problému postaví inak. Čo jedného trápi a sužuje, inému sa to môže zdať smiešne a ľahké. Na ľudskom správaní je najnápadnejšia intenzita vášní, túžob a očakávaní. Zvieratám pre ich uspokojenie stačí uspokojiť hlad a ich sexuálny pud, ale človek, pretože má rozum, túži dosiahnuť viac. Usiluje sa o moc, lásku, uznanie, má náboženské, politické, alebo humanistické ideály. Ľudský hlad nebýva uspokojený len chlebom, ale aj hľadaním rovnováhy vo svojom myslení. (Froom, 1997, s. 36-41). Pokiaľ táto rovnováha v človeku nie je, potom zostáva sám ponorený do svojho rozporuplného vnútra plného zmätku a nepokoja. A tento strach ktorý má bytostne na človeka dolieha v podobe osudu, pocitu viny, pochybnosti, nezmyselnosti a absurdity.

2.4 Polemizovanie o zmysle života

Človek žije pracuje, prežíva radosti aj starosti, úspech aj neúspech, slávu aj poníženie, mladosť aj starobu a na konci jeho života ho čaká smrť. Nevie ani kedy, ani kde sa jeho život ukončí a akou smrťou zomrie. Mnohí si položia otázku či stojí ich život za to, aby ho žili. A hľadajú odpoveď na to, čo je zmyslom ich života. Dnešný človek by mal vedieť, že moderný technický svet a blahobyť nemôžu dať človeku hlavný zmysel. A ten, kto nemá hlavné hodnoty a ciele, ktoré dávajú jeho životu zmysel, nevie prečo žije a kam sa uberá. Pociťuje vnútornú prázdnotu, bezradnosť, nezmyselnosť a absurditu. V takomto živote je človek väznom vo vlastnom tele. Pociťuje bezradnosť, strach a úzkosť z vlastnej

existencie. A najhoršie je, ak nenachádza ani zmysel v tom čo robí, ani vo svojej rodine. Stráca úplne všetky hodnoty, ktoré mu život ponúka. „Všetko sa mu javí neisté nemôže s istotou zotrvať v konkrétnej skutočnosti, nemôže lipnúť na existujúcom, ktoré ho obklopuje a ktoré sám predstavuje. V oblasti takto neistej skutočnosti sa nemôže trvale cítiť doma“ (Weischedel, 1999, s.145)

Ak niekto trpí ťažkou a nevyliciteľnou chorobou a nemá dostatok síl čeliť svojmu osudu, stráca zmysel svojho života. Prestáva sa tešiť zo svojho života a každý nasledujúci deň je pre takého človeka len ďalším utrpením a beznádejou. „Zmyslom je to, čo je zrozumiteľné. Ak sa mi výpoveď zdá byť zmysluplnou, tak ju môžem prijať v pôvodnom zmysle. Zmyslom je aj to čím je niečo porozumiteľné, ale je to niečo viac než je obyčajné porozumenie“ (Coreth, 1994, s.183). Človek teda rozumie udalostiam, ktoré dávajú zmysel, a sú preň porozumiteľné. Obsah určitých situácií je preto prijateľný a žiaduci, a iné situácie sa zasa stávajú pre človeka nezmyselné. Každý človek má iný pohľad na svet, čo je pre jedného zmysluplným, iný v tom nevidí žiaden zmysel. Ľudia majú na život odlišné názory, iné životné plány a ciele ktoré chcú dosiahnuť. A každý má vlastný svet, ktorý je úplne odlišný od sveta iného človeka. A preto, aj jednanie a určovanie zmyslu je odlišné. Rodíme sa do rôznych životných podmienok, od ktorých závisí náš život aj naše nároky. A naplnenie zmyslu prežívame, ak dosiahneme určitý cieľ či už v zamestnaní, v láske, v rodine, a vo všetkom, v čom vidíme pravé hodnoty nášho života. Ale vynaložená námaha v snahe dosiahnuť naplnenie zmyslu niekedy nestačí, lebo bieda, utrpenie, neúspech a choroba môžu ohroziť životné plány a ciele, ktoré chceme dosiahnuť, a ktoré pokladáme za základ zmyslu nášho života.

Človek môže sám seba zmysluplne uskutočňovať v pomoci a v láske, a tým môže uskutočňovať aj sám seba vo svojej existencii. A zároveň sa môže otvoriť pravej добрote a kráse, ktorú mu život ponúka. „Tento posledný základ zmyslu je vždy predpokladom celkového zmyslu nášho ľudského sveta, ale nikdy ho plne nechápeme. Je pozadím, ktorý dáva zmysel, ale zostáva tajomným a my ho v bezmocnosti ľudskej reči nazývame „Bohom“ (Coreth, 1994, s.185). A preto základ zmyslu pozemského sveta mnohí nachádzajú v Bohu. Viera v Boha otvára človeku nový horizont a ukazuje mu cestu ktorou ma kráčať vo svojom existovaní. Keďže človek veľa krát nemôže porozumieť sám sebe a nemôže nájsť zmysel vo svojej existencii, hľadá odpoveď vo viere a v náboženstve.

Aj filozofia existencializmu sa zaoberali zmyslom života. A. Camus mal potrebu pýtania sa na zmysel života v diele Mýtus o Sisyfovi, kde hlavný hrdina Sisyfos vykonával prácu, ktorá nedávala žiaden zmysel, a predsa podľa autora bol tento hrdina šťastný. Preto

sa aj nám môže zdať iných život nezmyselný, a predsa ten kto žije tento život môže byť vnútorne šťastný. Avšak ak človek pripustí možnosť, že žije bezvýznamný život bez akéhokoľvek zmyslu, potom mu zostáva, len myšlienka na to ako ukončiť svoj život, alebo svoj život zmysluplne naplniť.

3 Moderný existencializmus a prínos Alberta Camusa

Veľmi významným predstaviteľom francúzskeho existencializmu je Albert Camus, ktorý svojich hrdinov staval do najabsurdnejších obrazov a dejov. Zameriaval sa na jednotlivca na jeho osud a hlboko cítil problémy, o ktorých písal. Podľa neho sa často veľké diela rodia v biednych podmienkach a na rohu ulíc. „Ocitol som sa niekde v strede cesty medzi biedou a slnkom“ (Camus, 2004a, s.6).

Práve Camus bol jedným z filozofov, ktorý hlbšie rozobral otázku absurdity. Absurdné uvažovanie videl v každom človeku. Vyzdvihoval aj boj proti politickému režimu, a zároveň sa pokúšal vzbudiť v človeku aktivitu, ktorá by viedla k vzbury. Nepopieral Boha, ale vyjadril, že jeho existenciu nemožno dokázať. Vo svojich dielach zachytával problematiku vzbury a odcudzenia. Problém slobody bol preň nepodstatný, zaoberal sa viac slobodou ducha a slobodou konania. Jeho hrdinovia stratili nádej slobody, ale mali možnosť v slobode konať. Podľa neho čím viac človek svoj život riadi, tým viac pripúšťa možnosť nájsť zmysel svojho života. Camus reálne chápal slobodu, lebo vedel, že absolútna sloboda nie je. „Camusovo dielo je vzorom vnímania sveta ako kompaktného celku, v horizontálnej i vertikálnej línii prísne homogénneho, zjednoteného optikou ľudskej existencie, víziou osudu človeka uprostred absurdných vzťahov zoči-voči explozívnosti racionálnej sebareflexie a protirečivému citovému vzopätiu“ (Hajko, 1996, s. 125). Vydal romány Cudzinec, Mor, Pád a nedopísal román Prvý človek. Napísal esej Mýtus o Sisyfovi, Človek revoltujúci a zbierku poviedok Exil a človek. Medzi jeho hry patria Caligula, Nedorozumenie a Spravodlivý.

3.1 Život Alberta Camusa a postoj k sebe samému

Albert Camus sa narodil 7.11.1913 v Alžírsku. Pochádzal z chudobných pomerov. Matka bola negramotná slúžka a otec poľnohospodár, ktorý zomrel v zákopoch počas prvej svetovej vojny. Po otcovej smrti jeho matka stratila schopnosť slovne sa vyjadrovať, preto ich domácnosť viedla stará mama. Úzkosť a strach, ktorý Camus pociťoval pochádzal z prostredia jeho detského života. Bol šikovný študent a zároveň jeho veľkou láskou bol šport, ktorému sa venoval. Pre tuberkulózu, ktorá ho prenasledovala musel svoju vášeň k športu zanechať. Vyštudoval na filozofickej fakulte v Alžírsku. Počas štúdia

sa venoval ochotníckemu divadlu. Po ukončení štúdia sa pridol do radov bojovníkov hnutia odporu v Paríži. Tieto skúsenosti zhrnul do troch zväzkov *Actualles*. Zaujímalo ho problém spravodlivosti sociálnej a rasovej nenávisť. Zaoberal sa otázkou dobra a zla aj etickými otázkami. Keď mal 21 rokov oženil sa s krásnou Simone Hie. Od jej rodičov dostali vilu, boli existenčne zaistení, ale rozišli sa pre manželkinu drogovú závislosť. „Ešte pred druhou svetovou vojnou cestoval po Európe, bol v Rakúsku, Poľsku, Nemecku aj v Československu a podľa vlastných denníkových zápiskov sa tu cítil dezorientovaný a odcudzený.“ (Cord, Nyklová, 1991, s. 11) Svoje cestovateľské skúsenosti a zážitky boli zdrojom pre jeho tvorbu. Miloval život, preto jeho výrokom bolo: chcem si vychutnávať život ako lizatko a moje diela vyjdú z môjho šťastia a zároveň budú kruté, musím písať ako musím plávať. Camus vyjadroval vo svojich dielach pocit zúfalstva, viny, neslobody, odcudzenia, absurdity a beznádeje. Zomrel 4.1.1960 pri autonehode. V roku 1957 získal Nobelovu cenu za dielo *Mor*.

Toto ocenenie si Camus hlboko vážil aj preto, lebo si uvedomoval koľko je spisovateľov v Európe, a on je medzi tými najväčšími, ale zároveň bol vo svojom vnútri plný zmätku a nepokoja. „Je zrejmé, že by som mal prerušiť všetku tvorbu, pokiaľ nebudem vedieť. To, čo spôsobilo úspech mojich kníh, má podľa mňa na svedomí ich klamstvo. Som vlastne priemerný človek +aká taká náročnosť. Hodnoty, ktoré by som mal dnes hájiť a osvetľovať, sú hodnoty priemerné. K tomu je potrebný talent tak triezvy, že pochybujem či ho mám“ (Camus, 2004a, s.8). A aby autor unikol tomuto zmätku musel sa zmieriť so svojim štedrým osudom. Vravil že bez svojho umenia „žiť nedokáže“, ale svoje umenie nikdy nepokladal za najvyššiu hodnotu v živote. Umenie mu len umožňovalo žiť život taký, aký mal na rovnakej úrovni s inými. Podľa neho umenie nebolo akési krátanie samotárskeho voľného času, ale spôsob, ktorým mohol stvárniť bolesť a radosť čím najväčšiemu počtu ľudí. Táto myšlienka ho nútila nevzdávať sa, ale podriaďovať sa tým najskromnejším pravdám ľudského života. Podľa neho kto si zvolí údel umelca, pretože je iný, potom rýchlo zistí, že jeho umenie a odlišnosť nebude môcť žiť inak, len tak, že uzná svoju príbuznosť s ostatnými. Umelec sa tvorí na strede cesty medzi krízou a slobodou, bez ktorej sa nezaobíde v spoločnosti a od ktorej sa nedokáže odtrhnúť. V románe *Prvý človek* bol uverejnený list, ktorý písal Camus po svojom ocenení svojmu učiteľovi ktorému bol vďačný. A toto boli jeho slova: „Práve mi bola udelená príliš veľká pocta, o ktorú som ani neusiloval, ani nežiadal, Keď som sa však túto správu dozvedel moja prvá myšlienka hneď po matke patrila Vám“ (Camus, 1995, s. 264).

Skutoční umelci nás vedú k tomu, aby sme ich pochopili a nie, aby sme ich súdili, preto že nepohrdajú ničím na tomto svete. „Vznešenosť spisovateľského remesla tkvie v odolávaní útlaku, teda v prijatí samoty“ (Camus, 1995, s.263). Camus zdôraznil myšlienku, že ak sa máme za niečo postaviť, určite by to mala byť spoločnosť, v ktorej nebude vládnuť sudca, ale tvorca pracujúci rukami a hlavou. Spisovateľ je ako sluha, ktorý slúži tým ktorí znášajú svoj osud v určitej histórii, nie tým, ktorí tvoria históriu. A ak sa nestane takýmto sluhom stráca svoje umenie a ocitá sa sám. Za poníženie, ktoré bolo spôsobené mlčaním niekde na konci sveta, dokáže spisovateľa z jeho dobrovoľného exilu vytlačiť, len v prípade, že sa mu uprostred všetkých výsad slobody, ktorých sa mu dostáva, podarí nezabudnúť prostredníctvom umenia na toto mlčanie a posunúť ho ďalej. Umelec žije v zabudnutí v sláve, v okovách, alebo disponuje slobodným slovom a aj tak môže nájsť pocit žijúceho spoločenstva ak prijme svoje úlohy, v ktorých sa nesie veľkosť umenia, v pravde a slobode. A zároveň sa spisovateľ nemôže zmieriť s klamstvom, ktoré vládne a rozmnožuje samotu, lebo ušľachtilosť jeho remesla zostáva zakorenená v dvoch záveskoch, o ktoré bude ťažké bojovať. Je to odmietnutie klamstva o tom, čo vieme a vzoprenie sa útlaku. Keď sa autor v priebehu dvadsiatich rokov šialenej histórie cítil stratený a bez pomoci, podržal ho pocit, že písanie je vzácnosťou, ktorá ho zaväzuje k tým, ktorí prežívali rovnaký príbeh života v nešťastí a v nádeji.

Muži Camusovho“ veku sa narodili v prvej svetovej vojne a dospievali keď prišla k moci hitlerovská vláda, prežili dobu koncentrákov, mučiarní, väznic, preto nikto nemohol chcieť od nich, aby boli optimistický, ale bolo vidieť v nich silu, ktorá ich naučila žiť v dobe katastrof. Každá generácia pociťovala a pociťuje túžbu zlepšiť svet. Autor však vedel, že žiadna generácia svet nezmení, ale môže zabrániť tomu, aby sa svet nezničil úplne a obnoviť trochu z toho čo vytvára dôstojnosť života. Obnoviť v národoch mier, ktorý by nebol mierom poddanstva. Camus si však nebol istý či sa generácii podarí takáto veľká úloha, ktorá spočívala v pravde a slobode, za ktorú by bez nenávisti boli ochotní položiť aj život. Do nich však skladal veľkú nádej, a práve im chcel predniesť poctu, ktorej sa mu prijatím Nobelovej ceny za literatúru dostalo, a zároveň sa chcel s ňou podeliť so svojimi priateľmi, ktorí v boji zostávali zaujatí, ale aj dychtiví po spravodlivosti v strede medzi krásou a bolesťou. Pre neho bola pravda záhadnou a prchavou a sloboda neľahká, nebezpečná ale aj povznášajúca. Každý človek kráčajúci po neľahkej ceste životom narazí vždy na vlastné slabosti, preto žiaden spisovateľ nemôže za týchto ťažkých podmienok kázať morálku. (Camus, 2010)

Camus vyjadril, že ľudia „pre budúcnosť zabúdajú na prítomnosť, pre márnivosť moci na ľudskú korisť, pre žiarivé mesto na biedu predmestí, pre márnivú zaslúbenú krajinu na každodennú spravodlivosť“ (Camus, 2004b, s.285). On sa však nikdy nedokázal vzdať životnej slobody a potešenia aj preto urobil viac omylov a chýb, ktoré mu umožnili pochopiť jeho remeslo a zároveň sa dokázal postaviť bok po boku mlčiacich ľudí, ktorí začínajú svoj život, len vďaka svojim spomienkam a slobodným okamžikom šťastia, ktoré trvali krátko. Pravda u Camusa musí byť hľadaná v šťastí, v utrpení a v protirečení si, pretože pripúšťal, že nemôže byť len na jednej strane. Vyjadril potrebu revolúcie proti absurdnu, a poukázal na silu, ktorá je v človeku a kedykoľvek bude telo napadnuté, nájde prostredníctvom tejto sily v sebe dostatok energie na zotavenie. Podľa neho človek, ktorý sa chopí zbrane pre spravodlivosť, precitá do sveta nespravodlivosti. Mal pocit posvätného, ale neveril v Boha. Necítil sa byť filozofom, ale filozofické myslenie výrazne ovplyvnil vo svojich dielach, kde zachytil revoltujúceho človeka.

V súčasnosti je považovaný za predstaviteľa francúzskeho existencializmu. V jeho dielach bol vždy v strede záujmu jednotlivca, ktorý sa pohyboval v neistote, úzkosti a bolesti. Aj podľa Hajka, ktorý napísal v doslove Mýtus o Sifyfovi že: „V Camusovom metodologickom prístupe a uvažovaní sa skrýva vášnivá túžba pochopiť človeka v zmätkoch jeho pozemskej existencie, ktorá je už sama o sebe absurdná“ (Camus, 1993, s.238). Zaoberal sa problémom spravodlivosti, etickými otázkami, dobrom a zlom, a otázkou ľudského údela vo svete bez Boha. Vo svojich dielach kladie dôraz na slobodu, a za zmysel určil absurdno, s ktorým sa človek musí vysporiadať a snažiť sa ho prijať. Autor túžil pochopiť človeka v rôznych životných situáciách. Vo svojich dielach vyzdvihuje význam maličkosti, ako je dotyk chladnej dlážky, vypočutie druhého alebo tichý rozsudok bez nádeje. Camus stratil vieru v Boha, ale našiel vieru v človeka, v jeho slabosti, utrpení, neslobode a cnosti. Hrdinovia jeho diel pátrajú po unikajúcom zmysle života. Pokúšajú sa byť niekým alebo niečím. Neveria vo vnútorný zmysel.

3.2 Román „Mor“ očami čitateľa

Tento román patrí medzi existencialistické diela. V diele románu Mor autor poukazoval na revoltujúceho človeka a zároveň odhalil zlo, utrpenie, nesúhlas, nespravodlivosť a kolektívnu neslobodu. Presvedčenie Camusa spočívalo v tom, že človek

musí prekonať roztržku so svetom a porozumieť mu. Jediný spôsob ako môže človek dôstojne žiť, videl v morálnych hodnotách, o ktoré by sa mal človek v živote oprieť.

Dej románu *Mor* sa odohrával v meste Orán, kde prepukol mor. Všetko sa začalo veľkým úhynom krýs. Hlavným hrdinom bol doktor Rieux, ktorému chorá manželka odišla do kúpeľov. Mor ničil ľudí aj mocných nevyberal si. Doktor Rieux spočiatku nemohol uveriť, že by sa mor mohol usídlit' v jeho meste. Obyvateľom mesta bolo veľmi ťažké priznať si, že choroba, ktorá napadla ich mesto môže byť morom. Strach, panika, úzkosť sa prejavila u obyvateľov mesta. Po vyhlásení morovej nákazy nastali v meste rôzne opatrenia. Uzavreli sa brány mesta, dezinfikovali sa izby, v ktorých ležali pacienti aj dopravné prostriedky, v ktorých sa chorí doručovali. Nastalo znepokojenie, úzkosť, beznádej všetci sa ocitli v jednom vreci. Po uzavretí brán mesta, ľudí prenikol pocit odlúčenia a strach sa stal pre nich hlavným prameňom utrpenia. Najväčším dôsledkom bolo náhle odlúčenie od milovaných bytostí, ktoré pred niekoľkými dňami mysleli, že sa lúčia len na chvíľu. Mnohí boli odcestovaní a nemohli sa vrátiť pre nákazu. Tým, že v meste prepukol mor, toto odlúčenie bolo v nedohľadne. Brutálny vpád choroby prinútil spoluobčanov správať sa tak, akoby nemali žiadne osobné pocity. Situácia bola taká vážna, že občania zostávali uväznení vo svojom meste. „Odmietali nám aj nepatrné potešenie, aby sme si mohli písať. Najsamprv preto, že mesto už nebolo spojené s ostatnou krajinou zvyčajnými komunikačnými prostriedkami, a potom preto lebo, výnos zakazoval výmenu korešpondencie, aby sa lístky nestali nositeľmi nákazy“ (Camus, 1965, s.62). Po niekoľkých dňoch na naliehanie dovolili úrady ľuďom, ktorí odišli slobodne sa vrátiť, ale nie slobodne odísť. Mnohí pri vážnosti situácie radšej trpeli odlúčením, akoby svojich blízkych dostali do nebezpečenstva. Mesto sa stalo tmavým, smutným, zachmúreným bez života a každý zostával len vo vlastných spomienkach. Každý mal veľkú túžbu vrátiť sa do minulosti, alebo urýchliť kolobeh času. Obyvatelia sa stavali vyhnancami, strácali odvahu, trpezlivosť a boli preniknutí len veľkou bolesťou. Mnohí podľahli panike, prenikla ich bolestivá úzkosť a prázdnota srdca. Od uzavretia brán zvyčajný ruch v meste utíchol, stratila sa vášeň. Ľudia sa začali zúčastňovať na modlitbách, pretože si začali uvedomovať krutosť pravdy. Aj páter Panelouxa, ktorý im kázal, dával im nádej a posilňoval ich vieru. Mešťania toto všetko pokladali za Boží trest, ktorý ich drvil, ale súčasne pozdvihoval a ukazoval cestu, ktorá cez toto utrpenie sa stavala svetlom večnosti približujúcim sa k Bohu. Novinár Rambert, ktorý bol cudzincom v tomto meste sa beznádejne pokúšal dostať z tohto morom napadnutého mesta. Jeho odlúčenie od milovanej osoby bolo preňho utrpením, preto sa pokúšal nájsť nejaké východisko. Počet obetí moru stále vzrastal

a strach u ľudí sa stupňoval. Nikto nevedel, kedy bude tomu všetkému koniec, kedy sa všetko vráti do starých koľají. Spoločný údel a útrapy zdieľali všetci. Mesto sa stalo temným a mŕtvym. Mŕtvych v meste Oran zo dňa na deň pribúdalo a zároveň chýbali miesta na cintoríne, preto mŕtvych spaľovali a dávali do spoločných hrobov. Doktora Rieuxa sa zmocňoval úžasný hnev, keď videl bolesť valiacu sa na všetkých ľuďoch. S morom prišla do mesta veľká chudoba, epidémia napadla hospodársky život a spôsobila tým obrovskú nezamestnanosť. Svetlo, ktoré prebývalo v meste, uhaslo. Koniec epidémie nastal ústupom horúčky u dvoch pacientov a veľkú nádej im dali dva živé potkany na ulici. Mor ustúpil a ľudia v meste čakali na otvorenie brán, mestom prenikol šum slobody. Pre mnohých to bola veľká radosť, ale zároveň aj strach ako žiť bez blízkych, ktorých stratili. Doktor Rieux, ktorý bol hlavným hrdinom románu. Vedel, „že bacil moru nikdy neumiera ani navždy nezaniká, že môže celé desaťročia driemať v nábytku a v bielizni, že trpezlivo čaká v izbách v pivniciach v kufroch a v starých papieroch“, a kedykoľvek môže napadnúť iné šťastné mesto (Camus, 1965, s.245). Pochopil, že ak prežije už nikdy nebude spokojný, a život nebude taký ako bol, a zároveň si uvedomoval, že každá ľudská radosť môže byť ohrozená.

Autor chcel poukázať na nešťastie ľudí, na ich neslobodu, úzkosť beznádej a veľkú túžbu po živote. Vyzdvihoval nielen ich utrpenie, ale aj utrpenie ich blízkych, ktorí sa stali vyhnancami v cudzom prostredí. Epidémia moru predstavovala všetko zlo na zemi. Camus vyjadril v tomto diele, že ktorýkoľvek človek môže v sebe nosiť symbol moru prejavovaný morálnym ochorením človeka. Toto ochorenie sa prejavuje ľahostajnosťou a egoizmom. Tento román je zamyslením pre tých, ktorí sa ocitnú v nejakom nešťastí.

3.3 Camusovo dielo „Cudzinec“

Román Cudzinec patrí k existencialistickým dielam. Úradník Mersault, ktorý je hlavným predstaviteľom sa stáva cudzincom sám sebe. Autor už samotným názvom diela vyjadruje odcudzenie hlavného hrdinu. Všetko sa začína smrťou jeho matky, ktorá umiera v sanatóriu. Mersault neprejavil žiaden cit a na pohrebe nebol. Svoj život bral tak ako išiel, preto nepocíťoval žiaľ. Po pohrebe sa zoznámil s Máriou, jeho bývalou kolegyňou a zároveň sa spriatelili s Raimondom, ich susedom. Ten mal problémy so skupinkou Arabov. Mersault, Mária a Raimond odcestovali na chatu svojho priateľa. Celá tragédia sa

začala na pláži, keď Mersault zastrelil jedného z Arabov. V tom momente akoby vyniesol nad sebou ortiel smrti. „Pochopil som, že som porušil rovnováhu dňa, výnimočné ticho pláže, na ktorej som bol šťastný. A tak som ešte štyri razy strelil do nehybného tela, do ktorého sa guľky zabárali tak, že to ani nebolo vidieť. A tým akoby som bol štyri razy krátko zaklopal na brány nešťastia“ (Camus, 2005, s.46). Mersaulta zatkli a vypočúvali ho, on však nepociťoval ľútosť, len tieseň. Nebol vetriacim vo svojom vnútri, bol zatvrdnutým človekom. Spočiatku sa necítil byť väzňom, ale keď zakázali jeho priateľke návštevy, pretože nebola jeho manželkou zrazu sa jeho život zastavil. Začínal pociťovať neslobodu, túžil zovrieť Máriu v náruči. Zo začiatku vo väzení rozmýšľal, ako slobodný človek, túžil byť na pláži a vstupovať do mora. Bol zbavený slobody, preto jeho nedosiahnuteľné myšlienky zostávali len v jeho mysli. Uvedomoval si svoju beznádejnú situáciu. On však odmietal prijať väzenského kňaza. Hľadal východiska ako uniknúť zo svojej situácie. Zúfalo túžil po nádeji, ktorá preňho bola akýmsi nedosiahnuteľným cieľom. Vo svojom vnútri sa nedokázal zmieriť so svojim rozsudkom. Neustále sa zamýšľal nad životom a nad koncom, ktorý ho čakal. Počúval svoje srdce, ktoré tlklo a vedel, že raz tento tlkot utíchne. Často si vo väzení spomínal na svoju matku, a zároveň si vyčítal svoju neúčast' na jej pohrebe. Neživil v sebe nádej, pretože nebol veriaci a veril v smrť celého tela s dušou. Nakoniec predsa rozprával s kňazom, ale kňazovi sa nepodarilo presvedčiť odsúdencu. Mersaultovým želaním bolo, aby na jeho popravu prišlo veľa divákov, a tak sa nebude cítiť na konci svojho života osamelý a opustený. „Aby bolo všetko dokonalé a aby som sa necítil taký osamotený, ostávalo mi len želať si, aby na moju popravu prišlo veľa divákov a aby ma privítali s výkrikmi nenávisťi“ (Camus, 2005, s. 91). Neveril v Boha, ale veril v jedinú istotu, ktorou je smrť. Pred svojou popravou, ktorá mala ukončiť jeho existenciu sťatím hlavy pochopil svoju matku, ktorá si našla v ústave snúbencia. Nakoniec sa vyrovnáva so svojou smrťou, ktorá mu má byť vyslobodením.

Camus zobrazuje človeka odsúdeného na smrť a jeho posledné chvíle pred popravou, ale aj človeka zúfaleho, ktorý v kútiku duše túži po slobode. Mersault sa stal vyhnancom, cudzím človekom, cudzincom medzi ľuďmi. Jeho román Cudzinec bol prvým z jeho románov, v ktorom vyjadril ľahostajnosť a zároveň vzburu človeka odsúdeného na smrť. Zobrazil ho ako človeka ľahostajného nielen k životu, ale aj k svojim blízkym. Jeho ľahostajnosť sa prejavila vo vzťahu k svojej priateľke, ale aj k matke, ktorú dal počas jej života do ústavu. Zo svojho činu obviňoval spoločnosť, ktorá niesla vinu, lebo jej nezáležalo na láske, priateľstve ani na živote. Autor poukazoval na teplo slnka na jeho lúče, ktoré dostávajú Mersaulta do neprijemných situácií. Slnko sa stalo jeho

prenasledovateľom počas pohrebu matky na pláži, kde zabije Araba a na konci počas jeho procesu. Podobný motív Camus spracoval v románe Šťastná smrť, ale tento román autor neuverejnil.

4 Absurdita v ľudskom živote

Absurdita sa rodí z porovnávania, je neprirodzená realita. Absurdnými sú mnohé udalosti, ktoré sa stavajú. Miesto slova absurdný môžeme použiť slovo nezmyselný, lebo každý čin, myšlienka, odpor, láska, nenávisť sa môže stať absurdnosťou. Je opakom nádeje a pre absurdného ducha je rozum zbytočný. V absurdite niet miesta pre nádej ani pre rozum, ktorý sa snaží zo všetkých síl uniknúť ľudskému údely. Človek túži po šťastnom, pokojnom, spravodlivom svete bez utrpenia, krivdy a nespravodlivosti. Želá si, aby mu bolo všetko jasné a pochopiteľné. Prosí svet o záchranu, ale svet pritom mlčí. Absurdno potom vychádza z jeho neuspokojivého volania o pomoc. Býva obeťou ľudských právd, keď ich raz pozná, nedokáže sa od nich odpútať. Pre človeka už len to, že je smrteľný a nebude žiť večne sa stáva jeho život absurdnosťou. Pokiaľ sa človek zmocnil pocitu svojej smrteľnosti a začne nad ňou uvažovať, odpoveďou mu bude absurdno. Lebo je ťažko pochopiť niečo čo nevidíme. Náš rozum túži všetko pochopiť, ale mnohé veci sa nedajú ľudským rozumom pochopiť. Rozum sa stáva efektívnym, keď nadobúda ľudskú skúsenosť. Ak máme problém, alebo nie sme s niečím spokojný, potom ignorujeme absurdno. Človek si vysníva určitý život, ktorý by mohol dosiahnuť, ale jeho sny sa mu nedarí zrealizovať. Cez absurdno si formujeme svoj vzťah k iným a k svetu, pretože nie je podstatné vyzdraviť, ale dôležité je žiť s chorobami. Pokiaľ sa snažíme uniknúť ľudskému údely, naše snaženie sa stáva čoraz zúfalejším. Pre kresťana smrť nie je koncom všetkého dodáva človeku viac nádeje. Kresťanovi viera v Boha umožňuje nájsť nádej v smrti. Pre mnohých sa stáva viera v Boha rozumom nepochopiteľná. „Absurdno, ktoré je metafyzickým stavom uvedomeného človeka nevedie k Bohu. Možno túto myšlienku objasniť, ak sa odvážim vysloviť takúto nehoráznosť: absurdno je hriechom bez Boha“ (Camus, 1993, s. 32).

Pre existencionalistov sa Boh udržiava negáciou ľudského rozumu. Každému človeku sa oveľa lepšie žije so zmyslom. Pochopenie absurdna znamená pre Camusa pochopenie človeka, ktorý je rozpoltený v jeho existencii. Absurdno ubíja citlivého človeka a dáva mu cítiť nesmiernu úbohosť ľudskej existencie. Absurdno je krajným napätím človeka, pri stretnutí s ním sa nám zdá byť všetko otrasným. Stelesňuje pokoru a vitalitu zápasiacu s nezmyselnosťou a rozporupnosťou javov, v ktorých absurdný hrdina blúdi v temnotách. V Camusových dielach prevláda motív absurdity ľudského utrpenia, pesimizmu, rozčarovania a bezmocnosti individuá voči svojmu osudu. Absurdného

človeka môžeme vidieť v románe Cudzinec a Mýtuse o Sifyfovi. V týchto dielach odkryl autor absurdno, ktoré spočívalo v nezmyselnej situácii, v ktorej sa hrdina nachádzal. Absurdným je vlastne vzťah človeka k svetu, kde sa mu stáva svet cudzím miestom, v ktorom nenachádza žiadne pevne postavenie. V absurdne sa prelína nenávisť a láska, život a smrť, dobro a zlo. Je vzburou tela, keď sa vzoprieme čeliť životu, keď myseľ začne uvažovať o sebe, prvé čo sa objaví je protirečenie. Podľa Camusa ma Sokratovo spojenie „poznaj sám seba“ rovnakú hodnotu ako farárovo spojenie buď mravný po spovedi. Obe tieto slovné spojenia prezrádzajú túžbu alebo nevedomosť.

„Camusova skepsa voči dejinám a pokroku humanity, umocnená miestami až do extrému dovedeným princípom absurdity, avšak nevyklučuje „otázku ako žiť?“, ako si zachovať svoju individuálnu ľudskú česť, dôstojnosť, zodpovednosť, možnosť vlastnej cesty k pravde a osobnému šťastiu i v tom úzkom priestore, v akom sa jedinec nachádza akoby navzdory absurdnosti svojho polohovania“ (Smreková, 2008, s.460). Vo svojich dielach autor zachytával absurdno ako výsledok konfrontácie ľudskej túžby s realitou, ktorá túto túžbu presahuje. Hľadal korene absurdna, beznádeje, zúfalstva v rôznych historických udalostiach (v druhej svetovej vojne, vo vojne za nezávislosť kolónii a v etnických čistkách). „Účelom etnických čistiek je odstrániť určitý národ a často aj všetky pripomienky jeho existencie z konkrétneho územia, ktoré obýva alebo vyhostenie, prípadne nútený odchod z krajiny, ktorý tyran dosiahne nelegálnymi prostriedkami“ (Naimark, 2006, s. 9). Tieto udalosti sa hlboko dotýkali miliónov ľudí a zanechávali na ich dušiach rany. Nechávali sa unášať svojou bezmocnosťou a beznádejou, ktorá ich celkom pohltila. Tým, že sa človek nepodriadi a vzdoruje, odpovedá na situáciu v absurdne. V revolte človek mobilizuje vnútornú energiu aj hodnoty, ktoré spájajú ľudí na pozadí vedomia absurdnosti ľudskej situácie a garantujú dôstojnosť a práva každého, kto bojuje voči zlu a nespravodlivosti. Práve hrdinovia v Camusových dielach obetujú svoju túžbu po osobnom šťastí v prospech ľudskej solidarity. Absurdno u Camusa je výzvou, impulzom, ktorý vedie človeka k činu ako čeliť svojmu osudu a nepoddávať sa mu.

Bol presvedčený o tom, že absurdno možno čeliť vzburou. Revolúcia je vzburou človeka, tým že sa človek búri odmieta násilie a uskutočňuje svoju existenciu. Pre Camusa akékoľvek násilie páchané na ľuďoch bolo neakceptovateľné, zároveň si však uvedomoval, že nemožno pripustiť pravdu, ktorá by zväzovala k odsúdeniu človeka na smrť. Podľa neho niet nijakého dôvodu na ospravedlnenie smrti nevinného.

4.1 Absurdný hrdina Sifyfos

Absurdný hrdina blúdi v temnotách a stelesňuje pri tom vitalitu, ale i pokoru zápasiacu so životom. Jeho život je plný obmedzení, ktoré si sám nevolí, ale ktoré mu život prináša. Absurdný človek myslí na samovraždu, jeho život mu je len veľkou záťažou. Cíti sa vnútorne neslobodný, niečo ho ťaží a trápi.

V kútiku duše však túži po šťastí a harmónii. Práve Sifyfos je absurdným hrdinom. Jeho absurdita spočíva v jeho vášni a utrpení. Bol smrteľníkom, ktorý pohrdal Bohmi, tým že odmietal poslušnosť. Miloval život a nenávidel smrť. Bohovia preto potrestali Sifyfa, tým, že ho odtrhli od všetkého čo mal rád a čo ho tešilo. Bol uvrhnutý do pekla, kde na neho čakal balvan, ktorý musel kotúľať hore kopcom, ale zakaždým sa balvan svojou váhou skotúľal dole. V tomto mýte sme mohli vidieť opätovné úsilie pohnúť obrovským balvanom, Sifyfovú tvár pritlačenú ku skale. Jeho utrpenie spočívalo v tom, že nebolo žiadnej nádeje na jeho vyslobodenie. On však vravel áno situácii, v ktorej sa nachádzal. Nehľadal vyššiu moc, preto si sám seba zvolil za pána svojho života. Sifyfos vracajúci sa ku svojmu balvanu, bol zmierený so svojim osudom, ktorý si vyvolil on sám. Bol odsúdený pre veľkú lásku k životu, žil len pre prítomnosť a odmietal večnosť a posmrtný život. „Za to, že pohrdal bohmi, že nenávidel smrť a vášnivo miloval život, dostalo sa mu tých neopísateľných múk, pri ktorých nikomu nezáleží, aby začatá práca bola aj dokončená“(Camus, 1993, s.88).

Sifyfov osud bol absurdný ako náš život bez zmyslu. Camus vyjadril otázku zmyslu života za veľmi dôležitú a nepochopiteľnú. Absurdný hrdina uznáva boj a pripúšťa iracionálno. „Pre absurdného človeka, pre človeka žijúceho absurdným životom je príznačné, že neverí vo vnútorný zmysel“ (Hajko, 1996, s.131). Sifyfos na kolenách nekončil, predstavoval slobodného hrdinu, ktorý si určil právo na vlastnú existenciu. Aj keď vieme že náš život nebude trvať večne mali by sme ho naplniť zmyslom. V závere autor konštatuje, že morálny zákon si každý vytvára sám a osud je jeho vlastníctvom. A sám človek vo svojej aktivite môže nájsť novú silu, ktorá v ňom vyvolá pocit šťastia.

4.2 Vzburou proti absurdite

V minulosti aj vo vojnách umierali ľudia, ktorí chceli žiť a predsa museli umrieť, a mnohí ľudia umierajú, lebo si myslia, že ich život nestojí za to, aby ho žili. Iní sa zasa

dávajú zabíjať za myšlienky, ktoré ich životu dávajú zmysel. Pre Camusa otázka o zmysle života bola veľmi dôležitá a potrebná a keby sa za našim životom skrývalo prázdno, bol by náš život iba zúfalstvom. „O všetkých zásadných problémoch, čím rozumiem tie, ktoré môžu privodiť smrť, alebo znásobiť chuť do života, existujú pravdepodobne iba dva spôsoby myslenia : La Palisov a Donov Quijotov. Jediné rovnováha medzi istotou a lyrizmom môže v nás prebúdzat' emócie a jasnú myseľ“ (Camus, 1993, s.7). Myšlienka na samovraždu u mnohých dozrieva v tichosti srdca . Mali by sme sa zamyslieť nad tým čo vedie človeka k úniku do prázdna a do tmy. Niektorí si siahnu na život pre vnútorné problémy, alebo pre nevyliciteľnú chorobu alebo zo zúfalstva. Dobrovoľné ukončenie života znamená, nepochopenie zmyslu života. Človek, ktorý sa stáva zbytočným a nepotrebným, často začína rozmýšľať o ukončení svojho života. Camus sa zaoberal aj tým do akej miery je samovražda odpoveďou na absurdno. Ak je človek presvedčený o absurdnosti svojej existencie mal by usmerňovať svoje správanie a zaoberať sa niečím čo odpúta jeho myšlienky, lebo nik nestojí o život bez zmyslu. „Pochopenie funkcie absurdna v rámci ľudského pobytu na svete by pomohlo vysvetliť keď už nie odkiaľ sme prišli, tak aspoň načo sme tu, prečo žijeme. Písal Camus v rokoch vojny, že otázka zmyslu života je zo všetkých najdôležitejšia. A hľadanie zmyslu života paradoxne sa realizujúceho cez absurdno –znamená pre Camusa kľúčovú otázku duševnej aktivity alebo duševnej smrti“ (Hajko, 1996, s. 125-126). Únikom od smrti sa stáva nádej v iný život ktorý si musíme zaslúžiť.

Mnohí ľudia klesnú na samé dno, a predsa nájdú nádej vstať a znova naplno žiť, nádej je vlastne silou, ktorá poháňa človeka ďalej kráčať životom. Každý sa zamyslí nad kolobehom života, nad jeho prežívaním má určité ciele, ktoré chce dosiahnuť, a keď ich nedosiahne, všetko sa v ňom zlomí, stratí chuť do života. Vtedy sa ozve absurdita, ktorá zalomcuje ľudským životom. „Tá priepasť medzi istotou, ktorú mám o svojej existencii, a obsahom, ktorým sa túto istotu pokúšam naplniť, nebude nikdy preklenutá“ (Camus, 1993, s.18). Duch, ktorý sa snaží pochopiť nepocituje uspokojenie, pokiaľ sa nedostane do myšlienkového rovnováhy. Mnohí túžia po pokoji srdca, po bezstarostnosti, po pokojnom spánku no cítia vnútornú bolesť a strach. Cítia sa byť väzňami vo svojom tele. Ich žitý život sa im zdá byť absurdný a prebúdzajú sa v nich hlas úzkosti, ktorý uvažuje o smrti. Človek sa začne dusiť vo svojom vnútri a nevie ako ďalej. Zastaví sa v určitom čase, v čase hrôzy a strachu a vo svete, ktorý nepozná. Ľudia sú rozdielni v uvažovaní, v myslení a k tomu ako sa postaví k ich vlastnému životu. Či svoj život prijmu, alebo sa proti nemu vzbúria.

Myslieť znamená naučiť sa riadiť svoje vedomie, ktoré je aktom pozornosti ako premietací aparát, ktorý sa ustáli na určitom obraze. Camusovo myslenie bolo preniknuté filozofiou nezmyselnosti sveta a súčasne vo svojich záveroch najviac rozorvané. Rozum ma ľudskú tvár a dokáže sa odvrátiť od Božej tváre. Človek prevažne chápe iba to čoho sa dotýka a mnohé veci sa ľudským rozumom pochopiť nedajú. „Keby som bol stromom medzi stromami, kocúrom medzi zvieratami, mal by tento život zmysel, či skôr nepoznal by som tento problém, lebo by som bol časťou tohto sveta. Bol by som tým svetlom, proti ktorému sa staviam svojim vedomím a celou svojou potrebou dôvernosti. Je to rozum, len rozum, ten smiešny rozum, ktorý ma stavia proti všetkému tvorstvu. Musím teda trvať na tom čo pokladám za pravdu“ (Camus, 1993, s. 40). Každý z nás musí posúdiť či život stojí, alebo nestojí za to, aby sme ho žili a určité životné situácie by mal človek dlhšie vnímať, aby ich pochopil aj jeho duch.

Absurdita je protirečivá svojim obsahom, pretože vylučuje hodnotové sudy, zatiaľ čo život je hodnotový úsudok, lebo v každom nadýchnutí človeka je obsiahnutý súd. Život každého človeka je ustavičná voľba a život bez tejto voľby by bol nezmyselný. Absurdno nastavuje zrkadlo človeku v jeho samote, preto sa počiatková bolesť neskôr môže zdať znesiteľnou. Na začiatku úvah absurdity stojí veľké utrpenie i veľké šťastie, ktoré môžeme nachádzať v sebe aj v ostatných ľuďoch. Sám návrat k absurdnu nás môže nasmerovať k novému bádaniu.

Prvá a jediná samozrejmosť, ktorá je človeku daná je vzburá. Vzburá sa rodí z nespravodlivosti a nepochopiteľnosti ľudského údely. Cieľom každej vzbury je zmena. „Človek ako jediné stvorenie odmieta byť tým, čím je. Ide o to, či ho toto odmietanie môže do viesť iba ku záhube druhých a seba samého, či každú vzburu musí korunovať ospravedlnenie všeobecného vraždenia, alebo či bez nároku na nedosiahnuteľnú nevinu môže objaviť princíp prijateľnej miery viny“ (Camus, 2004b, s.12). Vzbúrený človek hovoril nie a odmietal sa riadiť príkazmi, lebo ďalší rozkaz by bol preň neprijateľný. Mal svoje hranice, ktoré ho hnali do krajnosti a obmedzovali ho. Postavil sa proti poriadku, ktorý ho utláčal a zväzoval a určil si vlastné právo, aby nebol utláčaný viac, ako dokáže uniesť. Pred tým ako sa človek vzbúril mlčal v zajatí svojho zúfalstva, s ktorým sa aj napriek vedomiu svojho údely zmieril. Mlčal hoci v jeho vnútri sa všetko búrilo, a odmietalo naďalej takto žiť. Takýto človek kráča pod pánovým bičom a zrazu stál proti svojmu pánovi.

Stotožnenie sa s príkazmi predchádza každej vzburé. U otoka každý nový príkaz vyvolával nesúhlas, ale všetko znášal trepezlivo až po okamžik svojej vzbury. Tým, že

stratil trpezlivosť s narastaním požiadaviek, ktoré nemohol ďalej znášať, došlo u neho k vzdoru voči všetkým príkazom a chcel, aby s ním jeho pán jednal ako rovný s rovným. Úlohy, ktoré si vyžadovali, aby im ich otrok plnil boli neznesiteľné. Takýto vzbúrený človek túžil po svojom uznaní a prijatí. Odmietal poslušnosť a túžil po osobnej slobode, a ak mu upieral niekto toto právo prijímal radšej aj vlastnú smrť. Po jeho vzbure sa toto vnútorné želanie mohlo stať realitou.

Vzbura sa rodí v človeku z najprísnejšieho a individuálneho popudu, takýto človek chce všetko alebo nič. Vzbúrenec dokazoval, že sa obetoval v prospech dobra, o ktorom si myslel, že je prekročením vlastného osudu. Otroci sa búril aj proti zlu aj proti útlaku. V okamihu vzbury vkladal do hry všetko v čo veril vo svojom vnútri, a v čo bol presvedčený. Uskutočňoval svoju existenciu a jedinečnosť. Postavil sa proti tomu, čo protirečilo jeho individualite a búril sa proti urážkam, ktoré boli páchané na ňom aj na iných ľuďoch. Mnohí sa búrili nielen pre vlastné záujmy, ale aj pre nespravodlivosť, ktorá bola páchaná na ich blízkych. Zárodkom vzbúrenca bola jeho aktivita a energia, ktorá mu dávala silu nebáť sa bojovať za svoje práva a integritu. Usiloval sa o niečo, čo chcel presadiť, v čo veril a čo ho naplňalo. To, čo viedlo vzbúrenca k obrane iných, bola láska. Len z lásky sa človek dokáže obetovať pre druhých.

Vzburou v človeku rástla sloboda, lebo človek vo svojom zmierení a poslušnosti sa cítil neslobodný, nemohol prejavíť svoje túžby, bol pod vplyvom svojich utláčateľov. Nemohol naplno rozvíjať svoju existenciu. „Ľudská solidarita vychádza zo vzbury a tá zasa nachádza odôvodnenie len v pocite spolupatričnosti. Aby človek žil, musí sa búriť, ale jeho revolta musí rešpektovať hranicu, ktorú objavuje v sebe a ľudia v nej začínajú jestvovať vo vzájomnom zväzku“ (Camus, 2004b, s.21). Vzburou ukazujeme to, že sme, že existujeme. Pre takýchto ľudí sa stáva sloboda snom, víziou, nádejou, pretože sú väzňami, ktorí nemôžu ďalej trpieť svoje obmedzenia. To, že sa človek búril proti svojmu údelu sa stalo popudom, ktorý vychádzal z jeho vnútra. Svojou vzburou dával najavo svoje hlboké sklamanie zo seba aj z celého stvorenia. Stáva sa vlastne hodnotovým súdom, ktorým dával vzbúrenec najavo svoj nesúhlas. Otroci popierali svojich pánov, pretože poklesli v ich očiach do takej miery, do akej nevychádzali v ústrety ich nárokom. Takýto ľudia sa vypínali proti princípom, nespravodlivosti, ktorá vládla v ich svete. Utláčani chceli nastoliť spravodlivosť a uskutočniť svoje práva. Túžili dosiahnuť šťastnú jednotu proti utrpeniu a krivde. Spočiatku otroci túžili po spravodlivosti a neskôr aj po moci, ktorá bola v ich predstavách. Každá ľudská rebélia skončila metafyzickou vzburou, ktorá sa

nezaobišla bez strašných dôsledkov. V týchto vzburách nezahynuli len nespravodliví, ale aj nevinní a deti.

4.3 Absurdné nároky človeka v rovine „mat“

Sám život je absurdnosťou, pretože niečo budujeme, o niečo sa snažíme, a aj tak zomrieme a všetko necháme tu. Ale mnohí ľudia sa tak naháňajú za bohatstvom, že zabúdajú na to, že nežijú večne. Zháňajú sa v prvom rade za kšeftami ako aj obyvatelia mesta Orán v diele Mor. „Naši obyvatelia pracujú veľa, ale vždy len preto, aby zbohatli“(Camus, 1965, s.11). Všetko toto však prekazila epidémia, ktorá sa usídlila v tomto meste. A tak aj naše snaženie môže prekaziť niečo, čo človek neplánuje a neočakáva, pretože každá ľudská radosť môže byť kedykoľvek ohrozená. V románe Mor Camus videl podstatu zla v tom, čo človeku škodí a podstatu dobra v tom, čo človeku prospieva. Symbolizoval všetky formy zla v ľudskom živote, ale aj vzájomnú pomoc a boj proti epidémii. Na konci diela autor vyjadril, že epidémia moru môže kedykoľvek napadnúť iné mesto. Toto vyjadrenie sa vzťahuje na modernú spoločnosť, v ktorej žijeme.

„Ľudia majú v sebe veľmi účinné prostriedky: myšlienku predstavivosť, vôľu...,ale pretože majú vo zvyku hľadať útočisko vo vonkajších prostriedkoch, tak sa samozrejme ich psychické schopnosti nevyvíjajú. Buď im chýba viera alebo nemajú trpezlivosť, a preto stále hľadajú vonkajšie materiálne a hmatateľné prostriedky“ (Aïvanhov, 2007, s.93). V terajšom modernom svete človek využíva svoju slobodu len pre vlastný prospech. Nahľadí na to, že svojím konaním a správaním môže druhým spôsobiť ujmu. Sloboda v materiálnej rovine je absurdnou, lebo dovoľuje ozbíjať iných. Človek pre vlastné blaho obetuje aj iných ľudí, nepozera na to, že ohrozuje ich životy. Čím človek väčšou slobodou disponuje, tým má väčšiu možnosť ku spáchaniu zla. Sme slobodnými a chceme okúsiť čím najviac z toho, čo nám život ponúka. Nemáme žiadne zábrany bezhlavo sa vrhnúť do života a okúsiť všetko, čo vychádza zo slobody. A práve z našej slobody vychádza táto túžba po bohatstve. Posadnutosť ľudí po bohatstve „mat“ čím najviac je dnešnej dobe morom, ktorý ovládol tento svet. Táto túžba „mat“ ľudí tak pohltila, že zabúdajú na medziludské vzťahy a za zmysel života si určili len mamonárstvo. Dnešný človek nemá žiadne hranice, ktoré by uspokojovali jeho potreby. Má dom, auto slušný príjem, ale stále mu niečo chýba. Je tvorom stále nespokojným. Pokiaľ človek nemá slobodu a zdravie, túži

len po slobode a zdraví, ale ak toto má, túži mať viac: lepšie auto, ešte lepší príjem, krajší dom, krajšiu ženu. Za jedinú hodnotu v živote považuje len bohatstvo a materiálne statky.

Všetko vychádza z porovnávania sa s inými, ktorí dosiahli viac, hoci nemuseli vynaložiť žiadne úsilie. Aj zo závisti a neprajnosti, ktorá nás v súčasnom svete obklopuje. Mnohí nemôžu zniesť úspechy iných, nedokážu sa zmieriť, že oni toľko nemajú. Sused niečo ma, už to musím mať aj ja, ale napriek svojmu úsiliu to nedosiahnem. „Závidíme to čo nemáme, zatiaľ čo vzbúrenec obraňuje to čo je sám“ (Camus, 2004b, s.17). Stráži si vlastnú existenciu, slobodu a práva. Obraňuje sám seba, nie je vlastníkom nejakého majetku, háji vlastnú slobodu. Takýmto vzbúrencom bol aj otrok, ktorý podliehal svojmu pánovi a on s ním zaobchádzal ako s nejakou vecou. Nemal u svojho pána žiadnu vyššiu hodnotu. Súčasný moderný človek je veľmi náročný aj preto, lebo mu je na svete dobre už tým, že žije v slobodnej vlasti, nebojí sa ako otrok, ale púta sa na hmotné veci. A tým, že nám je na svete dobre sme veľmi nároční. Keby sme žili ako tí otroci, túžili by sme po vlastnej slobode, alebo keby sme boli chorí, túžili by sme len po zdraví. A aj preto, že sa máme dobre, naše nároky neustále rastú. Hromadíme si majetok, akoby sme tu boli večne. A tým strácame vlastnú identitu, strácame sa sami sebe. Nerozlišujeme hodnoty, pútame sa na hmotné veci a tie duchovné strácame. Naša náročnosť ohrozuje humanitné a etické princípy a môže predstavovať symbol moru. Čím viac chce človek „mať“, tým hrubšia stena je pred ním. Takýto človek prestáva rozumieť sám sebe aj svet, a stretáva sa s absurditou.

Väčšinou zdraví a slobodní ľudia túžia po tom, aby boli bohatí, myslia si, že potom im už nič nebude chýbať a budú šťastní. Ale mnohí bohatí ľudia si siahnu na život a my sa pýtame prečo? Ved' mali všetko slávu, peniaze a uznanie. Možno keby sme boli bohatí, prišli by sme na to, prečo je to tak. Možno aj preto, lebo táto túžba pochováva iné hodnoty ktoré strácame, a ktoré sa za peniaze kúpiť nedajú. Medzi takéto hodnoty patrí predovšetkým láska a obeta pre iných. Vedieť sa rozdávať pre iných a cítiť ľudské uznanie nám môže priniesť väčšie potešenie ako bohatstvo.

4.4 Technika alebo človek?

Technika je považovaná za nástroj, ale aj za prostriedok človeka, ktorý mu pomáha pri dosiahnutí určitého účelu. Pozitívum techniky je v tom, že svet sa stáva zrozumiteľnejší, priehľadnejší a bezpečnejší, ale človek by v tomto vyspelom svete nemal

dovoliť, aby ho technika ovládala. Ovládnutie technikou by sa stalo absurdnosťou v živote človeka. Problém technickej spoločnosti je v tom, že človeku znemožňuje bližšie nahliadnutie hlbšej pravde.

Moderná spoločnosť postupne nahrádza prácu človeka či už v poľnohospodárstve, alebo v priemysle, čím viac dokonalejšou technikou. Zmechanizovanie práce pomáha k urýchleniu a zdokonaleniu, ale zároveň vytláča človeka z výrobného procesu. Uprednostňovanie strojov pred človekom sa stáva absurditou tejto spoločnosti, pretože ľudská práca má etickú hodnotu ak je spájaná s človekom, ktorý ju vykonáva, a ktorý je vedomým, slobodným a rozhodujúcim subjektom. A naopak etická hodnota v priemyselných komplexoch sa stráca, keď stroj začne ovládať človeka. Možno tu potom hovoriť o absurdnosti, kde živého človeka, ktorý ma cit, rozum a vedomie, nahradí stroj bez týchto hodnôt. Dvadsiate storočie sa nesie v znamení umelej inteligencie. V poslednej dobe sa zaznamenal búrlivý rozvoj robotiky. Roboty sú nástroje, ktoré sa odlišujú od človeka, ich vývoj je taký rýchly, že raz budeme musieť konfrontovať ich správanie. „V sci-fi Asimov rozlíšil dva typy robotov: 1. robot hrozba, s ktorým sa spája frankensteinovský komplex, teda strach, že roboty dosiahnu takú technickú vyspelosť, že ovládnu človeka“ (Letz, Slavkovský, 2008, s.97). Podľa neho by sa mohli vyspelé roboty oslobodiť od človeka, ale podľa iných vedcov roboty nemajú schopnosti zraku a sluchu a nemôžu pozorovať okolie. Druhým typom robota je robot ako pomocník človeka. Človek takéhoto robota využíva v domácnosti aj v medicíne. Niektorí vedci tvrdia, že na konci dvadsiateho prvého storočia nebude rozdiel medzi človekom a strojom. A že sa počítače vyrovnajú výkonu ľudského mozgu a budú ukryté v oblečení, v stenách, v šperkoch a v stoloch. Možno niekedy v budúcnosti nebude rozdiel medzi počítačmi a ľuďmi. Do roviny slobody sa potom dostane rozdiel medzi človekom a robotom. Ján Pavol 2 sa vyjadril, že človek má mať vždy „prednosť pred technikou“. V minulosti sa človek rozvíjal prostredníctvom duchovných vied a v súčasnosti sa stáva výdobytkom techniky. Odpútava sa od náboženstva a cieľom jeho spásy sa stáva technológia.

4.5 Sloboda jednotlivca a spoločnosti

Človek je mysliaca bytosť s vlastnými názormi a s vlastným premýšľaním. Jeho vlastné názory prispievajú k vývoju celej spoločnosti, ale napriek tomu sa spoločnosť bráni

názorom jednotlivca, ktorý vo svojich názoroch vyčnieva z davu. Spoločnosť môže obmedzovať slobodu jednotlivca len vtedy, ak jeho názory dávajú návod na zlé konanie a ubližovanie inému. Sloboda je základom každej ľudskej bytosti. Bytostná sloboda človeka si vyžaduje vonkajší slobodný priestor. A každý má právo na slobodu, hlavne v sociálnej oblasti. Ak si položíme otázku či sa môže uskutočniť sloboda jednotlivca, ak by sme nepredpokladali a neuznávali slobodu cudziu. Čiže sloboda jednotlivca je sprostredkovaná cez slobodu druhého, a tým mu otvára slobodný priestor. A teda spoločné spolunažívanie ľudí v spoločnosti sa stáva podmienkou pre zaistenie objektívnej slobody. „Človek musí to jemu bezprostredne dané skrz vlastné poznanie a chápanie, skrz vlastné konanie a stvárňovanie „sprostredkovať“ na ľudský svet, seba samého musí „sprostredkovať“ v druhom, tak vo vecnom okolí ako aj a predovšetkým v ľudskom spolusvete, aby sa cez toto sprostredkovanie dostal k sebe samému, aby uskutočnil seba samého“ (Michalov, 2004, s. 52). Keď je sloboda jednotlivca vytrhnutá zo sociálnych, právnych a mravných záväzkov, potom sa človek zdá byť voľný a bez obmedzení. J. P. Sartre popieral kladnú funkciu ľudského spoločenstva, a len jednotlivca bral na vedomie pri uskutočňovaní pravej a plnej slobody. Všetky ľudské vzťahy nazýval negatívnymi a deštruktívnymi. Avšak musíme zdôrazniť, že každá ľudská spoločnosť nepredstavuje primárne obmedzenia, ale je podmienkou slobody. A jednotlivec môže sám seba uskutočňovať, len v prijatí druhých. Prijatí druhých znamená hájiť aj ich slobodný priestor v spoločnosti a tým napomôcť k prekonaniu neľudskosti, vykorisťovaniu, a utláčaniu. Človek nežije len vo vzťahu Ja a Ty, ale vo vzťahu Ja a spoločnosť. Vzájomne sa dopĺňajú a tvoria nutnú jednotu. Slobodné seba uskutočňovanie si potom vyžaduje prijatí druhého kvôli nemu samému. „Spoločenstvo spočíva na osobných vzťahoch vzájomnom akceptovaní a úcte, priateľstve a láske, duchovnej-personálnej jednote v živote a uvažovaní, napriek tomu, aby bola táto jednota fixovaná právne“ (Coreth, 1994, s.166).

Každý človek má určité práva v spoločnosti, ktorých sa musí pridržiavať, ale zároveň musí uznávať aj práva druhých. Možno tu hovoriť aj o spolužití a tolerovaní iných. Keď si položíme otázku kto má prednosť spoločnosť, alebo jednotlivec, ak uznáme že spoločnosť, jednotlivcovi zostane len podriadenie. Možno to nazývať kolektivismom, keď jeden sa podriadi väčšine. Spoločnosť má predsa len prevahu nad jednotlivcom. Lebo len v spoločnosti sa jednotlivec plne ľudský uskutočňuje a angažuje pre druhých. A každý jednotlivec má prispievať k spoločnému blahu spoločnosti. Spoločnosť tvorí rodina, pracovný kolektív, politické združenia, mestá a každé z týchto spoločenstiev má inú funkciu v spoločnosti. Ale aj ľudská spoločnosť by nemala utláčať jednotlivca. „Či už

chceme alebo nie, vládnutie v spoločnosti bude vždycky znamenať moc ľudí nad ľuďmi: v období krízy, tvárou v tvár iným pospolitostiam prijímajú vládnuce rozhodnutia, ktoré zaväzujú všetkých občanov a nevyhnutne z nich robia ich nástroje“ (Aron, 1992, s.94).

Cieľom spoločnosti a jednotlivca by malo byť nastolenie spoločného dobra a slobody. Aj filozofi si uvedomovali dvojznačnosť slobody, a to slobodu v politicko-právnom zmysle aj v etickom zmysle. Mesto, ktoré nepodlieha inej nadvláde je slobodným, a v ňom aj jednotlivec so všetkými právami a povinnosťami, ktoré mu prináležia. Ak sa človek nachádza v spoločenskom systéme, kde inštitúcie nerešpektujú jeho individualitu, potom je človek poznačený postupnou stratou autenticity a nachádza sa v rozpore sám so sebou s pocitom márnosti. Vzťahy ktoré otvára akoby sa strácali, žije s pocitom márnosti, bezmocnosti, strachu. Neexistuje žiadna záruka istoty, ako napríklad záruka v Bohu, pretože niet sa o čo oprieť a strata osobného zmyslu mu nedovoľuje vytvoriť si obraz spoločenskej autority.

Záver

V našej práci sme sa zaoberali slobodou v existencionalnej tvorbe Camusa. Práve on cítil potrebu biť sa so životom a búriť sa proti nemu. Slobodu spájal s absurditou, ktorá sa s nami dennodenne zahráva. Vyjadril myšlienku, že ľudia neboli schopní slobodu prijať, preto pred ňou utekali. A ten kto stratil slobodu, stal sa manipulovateľným. Vo svojich dielach používal vlastnú fantáziu a žil s vedomím, že jeho existencia môže kedykoľvek skončiť. Vyjadril, že reakciou na absurdno môže byť dobrovoľné ukončenie života, alebo vzburá. Vo svojich dielach zachytával rozpor medzi ľudským očakávaním a svetom, ktorý nás obklopuje. Vo svojich dielach stvárňoval rozličné názory a ideí. Pohrdal pýchou, klamstvom a závišťou. Prostredníctvom svojich diel sa snažil otvoriť ľuďom oči, vyviesť ich z vlastného sebaklamu a zároveň im ukázať zmysel vlastnej existencie. Snažil sa nám povedať, že aj v absurdnej situácii máme hľadať zmysel svojej existencie. Mal odpor voči násiliu, ponižovaniu a neľudskému zaobchádzaniu. Bol zástancom toho, že aj naše aktívne konanie a správne uvažovanie nás môže priblížiť k správnej ceste a k začiatku našej slobody. Samozrejme pravú slobodu dosiahneme, ak budeme vedomými ľuďmi a vo svojej slobode dokážeme konať aj pre iných.

Nielen Camus, ale aj my sme si položili otázky: prečo sme tu?, prečo žijeme?, aké je naše poslanie?. Tým, že sme sa začali zaoberať týmito otázkami, začali sme uvažovať o svojom živote a o svojej existencii. Camus neveril v Boha, ale ho ani nepopieral, veril v človeka a v jeho silu odolávať a čeliť svojmu osudu. Všetci sme slobodní, originálni a svoj život máme vo vlastných rukách, ale niekedy nastanú v našom živote určité chvíle, ktoré sme neočakávali. Nie sú podľa našich snov a predstáv. Aj Camus svojich hrdinov vrhal do absurdných situácií, ktoré neočakávali, ale ktorým museli čeliť. Jeho hrdinu Sifyfa možno prirovnať ku človeku, ktorý dennodenne vykonával určitú prácu. Ich osudy boli rovnako absurdné. Jedného dňa sa však takýto človek vzoprel a zamyslel sa nad životom. Nad tým ako sa mu mňajú dni jeho života v snahe dosiahnuť materiálne statky. Bol slobodný len navonok, ale jeho vnútro bolo plné zmätku, nepokoja a strachu.

Všetci túžia, aby ich životy boli jednoducho zvládnuteľné, bez prekážok. Túžia žiť v pokoji, v láske harmónii, ale keď sa im to nepodarí cítia sa uväznení vo svojom živote. Takýto ľudia nedokázali byť vnútorne spokojní, nemohli nájsť rovnováhu vo svojom myslení. Práve existencionalizmus skúmal človeka na jeho ťažkej ceste životom. Nikto si nezvolil podmienky, do ktorých sa narodil. Každý by sa rád narodil dobrým rodičom do pokoja, do lásky a do nehy. To jediné v živote sme nemohli ovplyvniť. Iné veci sú v našom

živote ovplyviteľné. My, pretože máme slobodnú vôľu sa môžeme slobodne rozhodovať, ale nevieme či naše rozhodnutia budú vždy správne. Mnohí si vravia, keby sme žili znova, neurobili by sme tie isté chyby. Určité okamihy nášho života by sme chceli vrátiť a prežiť ich znova, len preto, aby sme sa mohli inakšie zachovať. Niekedy sme sa nachádzali preto v zložitých situáciách a veľakrát sme sa stretli s absurditou. Mali by sme si uvedomiť, že všetky naše rozhodnutia, ktorým sme museli odolávať a čeliť vychádzali z našej slobody, a z toho ako sme sa postavili k vlastnému životu a akú cestu sme si zvolili. Mnohí nedosiahli túžbu po pokoji, zdalo sa im, akoby im život hádzal pod nohy polená. Camus zachytával hrdinov, ktorí nerezignovali, ale niesli svoj životný údel. Mali by sme sa preto aj my učiť prijať najskôr sami seba so svojimi nedostatkami. A keď sa nám to podarí, zostaneme zmierení so svojim životom a nájdeme vnútornú slobodu. Pokiaľ sme dosiahli všetko - slávu, moc, peniaze a nenašli zmysel života, ani vnútornú rovnováhu, začali sme sa sami sebe strácať a upadať do depresie. Preto by sme mali vedieť všetko prijať, neporovnávať sa s inými a byť spokojní s tým čo máme. Zmieriť sa so svojim životom, ktorý žijeme ako sa zmieril aj Mersault so svojim osudom pred popravou. Bol pokojný, vyrovnaný, aj keď bol blízko svojej smrti. Žil uprostred svojich citov a myšlienok a vo vlastnej samote. Bol šťastný a jediné čo si želal bolo, aby na jeho popravu prišlo veľa divákov. Camus veril, že človek má v sebe dostatok sily na to, aby čelil svojmu životu. Ak sme sa vyskytli v situácii, ktorá hraničila so smrťou, vtedy sme pocítili vlastnú existenciu, a po prvýkrát objavili aj vlastnú slobodu. Sami sme niesli zodpovednosť za činy, ktoré sme spôsobili, a preto ich nemôžeme ospravedlňovať žiadnymi argumentmi.

Svoju slobodu dosahujeme tak, že ju máme pevne vo svojich rukách, nepodriaďujeme sa žiadnym okolnostiam a všetko konáme na základe vlastnej vôle. Záleží predovšetkým na nás, kým sa svojím rozhodnutím staneme. Hoci vieme, že zomrieme, mali by sme svoj život naplniť zmyslom a nie materiálnymi vecami, ktoré aj tak necháme tu na tejto zemi. Samozrejme naše životné ciele by mali byť primerané našim možnostiam a schopnostiam, aby sme nezostali pri ich nezvládnutí sklamaní a zničení. Mali by sme vedieť dokázať žiť aj s absurditou, ktorá nás obklopuje, aby sme sa nestali sami sebe cudzincami. Zároveň by sme mali nájsť šťastie cez vnútornú rovnováhu vo svojej slobode aj napriek ťažkým životným situáciám, ktoré nás stretnú. Vyrovnať sa s každou situáciou, ktorá nastane v našom živote je veľmi dôležité. A veľkým umením nášho života je prijatie vlastnej smrti a zmierenie sa s vlastným životom. Z tvorby Camusa sme mohli cítiť veľké pochopenie pre život. Camus si uvedomoval absurdnú pomstu života, avšak nevolil sebevražedný únik, ale vzburu alebo prijatie života.

Zoznam použitej literatúry

- AĪVANHOV, M. O. 2007. *Síla myšlenky*. Praha: Prosvěta, 2007. 189 s. ISBN 2-85566-951-9.
- ANZENBACHER, A. 1994. *Úvod do etiky*. Praha: České katolické nakladatelství, 1994. 292 s. ISBN 80-7113-111-3.
- ASMUS, V. 1976. *Antická filozofie*. Moskva: Vysšaja škola 1976. Praha: nakladatelství Svoboda 1986. 542 s.
- ARON, B. 1992. *Esej o svobodách*. Bratislava: Edice Prameny 1992. 157 s. ISBN 80-7115-030-4.
- CAMUS, A. 1965 *Mor*. Bratislava: Slovanský spisovateľ 1965. 248 s.
- CAMUS, A. 1993. *Mýtus o Sisyfovi*. Bratislava: Vydal Slovenský spisovateľ a. s 1993. 246 s. ISBN 80-220-0502-9.
- CAMUS, A. 1995. *První člověk*. Praha: nakladatelství Mladá fronta. 1995. 372 s. ISBN 80-204-0540-2.
- CAMUS, A. 2004a. *Caligula*. Praha: Národní divadlo moravskoslezské 2004. 82 s.
- CAMUS, A. 2004b. *Vzbúrený človek*. Bratislava: Slovenský spisovateľ a. s, 2004. 286 s. ISBN 80-220-1275-0.
- CAMUS, A. 2005. *Cudzinec*. Bratislava Petit Pres, a. s 2005. 91 s. ISBN 821-1331-31.
- CAMUS, A. 2010. *Řeč k přijetí Nobelovy ceny za literaturu*. [on line]. [cit. 2010-01-08]. Dostupné na internete: <<http://www.pwf.cz/cz/archiv-clanku/2905.html>>
- CORD, M-NYKLOVA, M. 1991. *Premožitele času*. Praha :Vidavatelství a nakladatelství Planéta a. s 1991. 58 s. ISBN 80-900709-1-4.
- CORETH, E. 1994. *Co je člověk?* Praha: České katolické nakladatelství Zvon, 1994. 193 s. ISBN 80-7113-098-2.
- FROMM, E. 1993. *Strach zo slobody*. Praha: Naše vojsko,1993. 158 s. ISBN-80-206-0290-9.
- FROMM, E. 1997. *Človek a psychoanalýza*. Praha: 1997. 208 s. ISBN-8085974-18-5.
- GLUCHMAN, V- DOKULIL, M. 1998. *(Teoretické otázky etiky)*. Bratislava: PVT a. s divízia Prešov:1998. 167 s. ISBN 80-88859-15-8.
- GRÜN, A. 1997. *Cesty ke svobodě*. Kostelní Vydří: Kormelitánske nakladatelství 1997. 87 s. ISBN 80-7192-244-7.

- HAJKO, D. 1996. *Existencia v literatúre*. Bratislava: Print- Servis 1996. 124 s. ISBN 80-88755-29-8.
- HAJKO, D. 2005. *Globalizácia a kultúrna identita*. Prešov: vydavateľstvo Michala Vaška. 2005. 128 s. ISBN 80-8050-913-1.
- LETZ, J.-SLAVKOVSKÝ, A. R. 2008. *Významné koncepty slobody v dejinách a v súčasnej dobe*. Trnava: Filozofická fakulta, Trnavská univerzita. 2008. 115 s. ISBN 978-80-8082-227-9.
- MIEDZGOVÁ, J.-VARGOVÁ. D. 2007. *Základy etiky-7vyd.*. Bratislava: Media trade, spol. s r. o. 2007. 106 s. ISBN 80-08-02745-2.
- MICHALOV, J. 2004. *Formácia dobrého človeka*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa 2004. 143 s. ISBN 80-8050-744-9.
- NAIMARK, M. N. 2006. *Plameny nenávisti*. Praha: vydalo Nakladatelství Lidové noviny 2006. 235 s. ISBN 80-7106-751-2.
- RAEPER, W.-SMITH, L. 1998. *Myslenie západnej civilizácie*. Bratislava: vydal Návrat domov 1998. 391 s. ISBN 80-967954-1-4.
- REMIŠOVÁ, A. a kol. 2008. *Dejiny etického myslenia v Európe a USA*. Bratislava: Kaligram, spol. s r.o. 2008. 894 s. ISBN 978-80-8101-103-0.
- SMREKOVÁ, D. 2008: Albert Camus, In: Remišová (Ed): *Dejiny etického myslenia v Európe a USA*. Bratislava: Kaligram, spol. s r.o. 2008. 458-464 s. ISBN 978-80-8101-103-0.
- TAYLOR, CH. 2001. *Multikulturalismus*. Praha: Ústav jaderných informací, a.s., 2001. 183 s. ISBN 80-7007-161-3.
- WEISCHEDEL. 1999. *Skeptická etika*. Praha: Edice Oitkumene 1999. 165 s. ISBN 80-86005-84-4.